

Het beeld van de Islam

Een geografische benadering

Linda Brinkman

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Juli 2006

Het beeld van de Islam

Een geografische benadering

Master Thesis Culturele Geografie

Linda Brinkman

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider:
Dr. P.D. Groote

Juli 2006

Voorwoord

Voor u ligt mijn Master Thesis, geschreven ter afsluiting van mijn studie Culturele Geografie aan de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.

De Islam is een actueel en veelbesproken onderwerp, en dat heb ik geweten. De hoeveelheid populaire en wetenschappelijke literatuur over de Islam is enorm en tot mijn grote spijt bleek het een onmogelijk taak alles over de Islam te lezen. Nu het schrijven van mijn Master Thesis ten einde is kan ik daar eindelijk aan beginnen.

Mijn dank gaat uit naar Dr. P.D. Groote voor zijn advies en begeleiding tijdens het schrijven van mijn Master Thesis. Daarnaast wil ik Rik-Jan Brinkman bedanken voor het kritisch doorlezen van mijn stukken. Ten slotte wil ik de studenten Culturele Geografie 2006 bedanken voor de feedback en ondersteuning tijdens de Master.

Met veel plezier en interesse heb ik mijn Master Thesis geschreven, ik hoop dat u met evenveel plezier en interesse deze mag lezen.

Linda Brinkman
Groningen, Juli 2006

Samenvatting

De Islam kan verschillende gedaanten aannemen in verschillende gebieden. Moslims zijn allien aanhangers van de Islam. De spreiding van de Islam geeft onder andere deze diversiteit weer. De kwantitatieve aantallen moslims per gebied geeft de culturele en politieke waarden van moslims weer.

De Islam wordt door het Westen gezien als de 'ander'. Er sprake van 'othering' door het Westen. De geografische beelden van de Islam die bij Westerlingen bestaan vinden vaak hun oorsprong in de geschiedenis en bijbehorende spreiding van de Islam. Het kerngebied van de Islam is het Arabisch Schiereiland, onder andere de Arabische taal en grote hoeveelheden erfgoed zijn terug te vinden in dit gebied. Vanuit het Arabisch Schiereiland heeft de Islam zich snel verspreid naar het Midden Oosten. In het Oriëntalisme wordt vaak de Oriënt als het Arabisch Schiereiland of het Midden Oosten weergegeven. Het Oriëntalisme is de inversie van het gedachtegoed over de westerse wereld. Dit kan zich uiten in positieve (de Oriënt als anders, exotisch, sensueel en verleidelijk) en negatieve (de Oriënt als lui en onwetend) beelden.

Daarnaast bestaat de stelling 'the clash of civilizations'. De stelling is omstreden, maar staat model voor de politieke beeldvorming met betrekking tot conflicten. Deze stelling is gebaseerd op geografische 'othering'. Er worden conflicten verwacht op de grenzen van culturele beschavingsgebieden, waarvan het westen en de Islam misschien de belangrijkste zijn. De Islam beslaat bij deze stelling niet alleen Arabië, maar ook het Midden-Oosten, een gedeelte van China en Indonesië. Toch worden grote aantallen minderheden, zoals de Moslims in India niet meegerekend tot dit beschavingsgebied. Daarnaast wordt de pluriformiteit van de Islam niet aangegeven.

Een andere vorm van geografische beeldvorming is de cognitieve kaart; dat wat men kent ligt dichterbij en neemt een grotere waarde aan.

Uit de gegeven antwoorden blijkt dat zowel studenten als scholieren een gebrekkig beeld hebben van de Moslimwereld. De landen die hoog scoren zijn de landen in het Midden-Oosten wat te verklaren is aan de hand van het historische kerngebied en het Oriëntalisme. Daarnaast scoren Marokko en Turkije hoog. Dit kan verklaard worden aan de hand van de migratiestromen van de laatste decennia. Nederland en de Westerse landen scoren relatief hoog, deze hoge score hangt eveneens samen met de migratiestromen van de afgelopen decennia en de cognitieve kaart. Wat men goed kent, kent men meer waarde toe. Daarnaast kan de beeldvorming betreffende conflicten in bepaalde landen leiden tot een hogere score van deze landen.

De groep studenten scoort ten opzichte van de middelbare scholieren het hoogst. Bij enkele gebeurtenissen in de media lijkt het of de resultaten van de cohorten beïnvloed wordt, maar dit gebeurt niet bij elke media gebeurtenis. Wel kan vastgesteld worden dat de vragenlijst in de loop der cohorten beter wordt ingevuld. Dit zou kunnen wijzen op toeval, een verbeterde informatievoorziening in het onderwijs dan wel media. De verschillende niveau en leeftijdsgroepen geven geen duidelijke hogere score weer bij een hoger niveau of oudere groep. De internationale groepen scholieren geven over het algemeen hetzelfde beeld weer als het algemene beeld. De Noren beantwoorden de vragenlijst het sterkst. Dit hangt waarschijnlijk samen met de groepen moslim migranten in Noorwegen. Het zou verwacht kunnen worden dat er sprake is in Noorwegen van een betere informatievoorziening wat betreft de Islam.

De antwoorden van de verschillende cohorten studenten en groepen middelbare scholieren wisselen sterk. Het lijkt er af en toe op alsof 'er maar wat ingevuld wordt'. Dit sluit aan op de gebrekkige antwoorden van de groepen en op het beeld dat zowel studenten als scholieren er moeite mee hebben om tien landen te noemen en zelfstandig de vragenlijst in te vullen. Dit duidt op een gebrek aan geografische kennis en op een gebrek van geografische kennis van de Islam.

Wat verwacht kan worden is dat het geografische beeld van de Islam aangeeft wat we weten van de Islam. We kennen de Islam als een geloof van het Midden-Oosten en als een geloof van de migranten in onze Europese samenleving. Dit betekent dat de beelden die wij toekennen aan de Islam de beelden omvatten die wij hebben van het Midden Oosten en van onze migranten. Onze mening is gebaseerd op een vertekend en onvolledig beeld van de Islam. Het onderwijs zou het kennishiaat moeten opvangen met een geïntegreerde lesmethode over de Islam, waarbij de geografie van de Islam centraal staat.

Summary

The Islam can appear in different forms in different regions. Muslims are adherents of the Islam. The geographic spread shows the diversity of the Islam. The number of Muslims in a region represent the cultural and politic weight of Muslims.

The West sees the Islam as 'the other'. The geographic images which exist in the West originate from the history and spread of the Islam. The central area of the Islam is the arabic peninsula. In this area the Arabic language and heritage can be found. From the Arabic Peninsula the Islam spread fastly to the Middle East. The Orientalists presented the Orient as Arabic or Middle East. Orientalism is the inversion of the range of ideas which exist in the Western World. This can express itself in a positive (The Orient as different, exotic, sensual and tempting) or in a negative way (The Orient as lazy and ignorant). Another form of geographic othering is the clash of civilizations thesis. This thesis is controversial, but models the politic representation of international conflicts. Conflicts can be expected along the the cultural fault lines seperating civilizations. The Islamic civilizations comprehend Arabia, a section of China and Indonesia. Nevertheless important groups of minorities are ignored when defining the geographic area of Islamic civilization. Furthermore the multiformity of Islam is denied. Another form of geographic representation is the cognitive map. More importance will be attached to what is known, and therefor will be closer.

The given answers by students and scholars prove a deficient image of the Muslim world. The countries which score high are the countries which are positioned in the Middle East. This can be explained by the historic core area of the Islam. Morocco and Turkey also score high. An explication for this score can be given by the migration flows of the last decades. For this reason the Netherlands and the Western Countries also score high. Along with this explanation goes the cognitive map. More importance will be attached to what is known, and therefore will be sooner mentioned.

The students score better than the scholars. Media events seem to influence the scores of the different cohorts' students, but not all media events shows a change in scores. The cohorts improve themselves in the course of time. This can point towards coincidence or an information provision improvement in the media and at school. The different level and age groups do not show a better score between the different groups. The International students demonstrate the same image as the students and scholars. Striking is the high score for the Norwegian scholars.

his can be explained by the Muslim migrants living in Norway. Furthermore a better information level about the Islam can be expected in Norway.

The answers of the different cohorts' students and scholar groups fluctuate strongly. It appears that the different groups just fill in an answer, without reflection. This goes together with the difficulty found by the students and scholars to mention independent ten Muslim countries. This shows deficient knowledge of the geography of the Islam.

It can be expected that the geographic image of the Islam indicates what we know about the Islam. The Islam is known as a religion from the Middle East and as a religion of our migrants. This means that the images we have about Islam contain the images which we have about the Middle East and our Migrants. Our knowledge is based on a distorted image about Islam. Education should fill this knowledge gap by an integrated education approach from a geographic point of view.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	4
SAMENVATTING	5
SUMMARY	7
INHOUDSOPGAVE	9
LIJST MET FIGUREN, FOTO'S, KAARTEN EN TABELLEN	11
1 INLEIDING	12
1.1 INLEIDING.....	12
1.2 RELEVANTIE VAN HET ONDERZOEK	13
1.3 LEESWIJZER	14
2 THEORETISCH KADER.....	15
2.1 INLEIDING.....	15
2.1.1 HUIDIGE GEOGRAFIE VAN DE ISLAM.....	16
2.1.2 DE SPREIDING VAN DE ISLAM.....	17
2.1.3 RELIGIEUS LANDSCHAP	22
2.2 ISLAM.....	23
2.2.1 STROMINGEN BINNEN DE ISLAM.....	25
2.3 HET BEELD VAN DE ISLAM	27
2.3.1 HET BEELD VAN DE GEOGRAFIE VAN DE ISLAM	27
2.3.2 OTHERING.....	28
2.3.3 ORIENTALISME.....	29
2.3.4 THE CLASH OF CIVILIZATIONS	31
2.4 CONCLUSIE	34
3 HET BEELD VAN DE SPREIDING VAN DE ISLAM	36
3.1 INLEIDING.....	36
3.2 METHODE VAN ONDERZOEK	36
3.3 RESPONDENTEN	37
3.5 ALGEMENE OPMERKINGEN TER INLEIDING RESULTATEN	37
3.6 BEELD ALLE RESPONDENTEN.....	38
3.7 BEELD STUDENTEN	39
3.7.1 VERGELIJKING COHORTEN	41
3.8 BEELD GROEPEN SCHOLIEREN.....	46

3.8.1 BEELD NIVEAU GROEPEN	47
3.8.2 BEELD LEEFTIJDGROEPEN.....	48
3.8.3 BEELD INTERNATIONALE SCHOLIEREN	51
3.9 CONCLUSIE	52
<u>4 DISCUSSIE.....</u>	<u>54</u>
<u>BRONVERMELDING</u>	<u>58</u>
<u>BIJLAGE VERDELING MOSLIMS (CIA 2005).....</u>	<u>61</u>

Lijst met figuren en tabellen

FIGUUR 1 SPREIDING VAN DE ISLAM.....	16
FIGUUR 2: SPREIDING VAN DE ISLAM MOHAMMED EN DE VIER OPVOLGERS.....	19
FIGUUR 3: HET OTTOMAANSE RIJK.....	20
FIGUUR 4: HET ARABISCHE TAALGEBIED	22
FIGUUR 5: VERDELING SOENNIETEN EN SJIETEN (2001)	26
FIGUUR 6: DOI (DJINN) (2005) SCHILDER: RANONUS.....	30
FIGUUR 7: CULTURELE BESCHAVINGSGEBIEDEN.	33
FIGUUR 8: CORRELATIE TOP 10 CIA (2005) TOT COHORTEN	41
FIGUUR 9: CORRELATIE TOP 10 COHORTEN TOT CIA FACTBOOK (2005)	42
FIGUUR 10: BEELD SCHOLIEREN.....	46
TABEL 1: TOP 10 VAN MOSLIMLANDEN IN DE WERELD	17
TABEL 2: TOP TIEN LANDEN MET RELATIEF GEZIEN MEESTE MOSLIMS	17
TABEL 3: WESTEN VERSUS HET OOSTEN.....	29
TABEL 4: BEELD RESPONDENTEN	39
TABEL 5: BEELD STUDENTEN	40
TABEL 6: BEELD STUDENTEN PER COHORT.....	43
TABEL 7: TOP 25 CIA(2005) EN PER NIVEAUGROEP	47
TABEL 8: CORRELATIE TOP 10 NIVEAU GROEPEN	48
TABEL 9: TOP 25 CIA (2005) EN LEEFTIJDGROEP	49
TABEL 10: CORRELATIE TOP 10 LEEFTIJDGROEPEN	50
TABEL 11: TOP 10 INTERNATIONALE SCHOLIEREN.....	51
TABEL 12: CORRELATIE TOP 10 INTERNATIONALE GROEPEN	52

1.1 Inleiding

"Bent u bang voor de Islam?" kopt het Algemeen Dagblad vetgedrukt op de voorpagina van haar zaterdagkrant van 18 februari 2006. De kop wordt geïllustreerd met een levensgrote foto van twee vrouwen in Burka. Volgens de krant vindt respectievelijk 52%, 40%, 70% en 55% de Islam een intolerante, geweldadige, vrouwonvriendelijke en humorloze godsdienst.

De Islam is een veelbesproken onderwerp. De meerderheid van de Nederlandse bevolking heeft een uitgesproken en vaak negatieve mening over de Islam en haar aanhangers zoals naar voren komt uit het artikel in het AD (2006).

Maar waar wordt de mening van de Nederlandse bevolking op gebaseerd? Volgens Asani (2003) zijn de beelden die er van de Islam bestaan allen onjuist en gebaseerd op 'onwetendheid'. Deze onwetendheid is de basis voor dit onderzoek. De vraag die als cultureel geograaf hier automatisch op volgt is of er sprake is van een *geografische* onwetendheid?

De Islam is een wereldgodsdienst. Evenals het christendom is de beleving en uitvoering van de Islam niet wereldwijd hetzelfde (zie ook paragraaf 2.2 Islam). Het beeld van de spreiding van de Islam, geeft de geografische kennis weer die er bestaat van de Islam. Het beeld van waar de Islam is zou het beeld kunnen indiceren van wat de Islam is.

Dit leidt tot de volgende probleemstelling, te weten;

Wat zijn de beelden van de spreiding van de Islam onder jongeren en waar zijn deze beelden op gebaseerd?

Er gekozen is voor de beeldvorming onder jongeren. Jongeren zijn een interessante groep, omdat zij de educatie periode nog doorlopen en de toekomst zullen zijn van de Nederlandse samenleving. Eveneens sluit de keuze voor jongeren aan op eerder gedaan onderzoek onder studenten van Hemmasi (1992) en een databestand van Dr. P. D. Groote. Daarnaast worden jongeren in het Nederlandse onderwijssysteem ingedeeld in verschillende leeftijdsgroepen en niveaus, waardoor ze onderling vergelijkbaar zijn.

De probleemstelling kan onderverdeeld worden in verschillende deelvragen, te weten;

- Wat is de Islam?
- Welke concepten van beeldvorming bestaan er met betrekking tot de Islam?
- Hoe ziet de spreiding van de Islam eruit?
- Wat zijn de beelden van de spreiding van de Islam bij verschillende groepen respondenten?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de 'werkelijke' spreiding van de Islam en de verschillende beelden van deze spreiding?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende groepen respondenten met betrekking tot de beelden van de spreiding van de Islam?
- Wat zijn de achterliggende redenen van de beelden van de spreiding van de Islam?
- Hoe kan de Islam in een geografische lesmethode verwerkt worden?

1.2 Relevantie van het onderzoek

Maatschappelijke relevantie

Met dit onderzoek wordt inzicht verkregen in de aanwezige geografische kennis van de Islam en de achtergronden van deze kennis. De kennis die Nederlanders hebben van de Moslimwereld zijn van groot belang in het verklaren en indien gewenst veranderen van de waardering van Moslims.

Wetenschappelijke relevantie

Er is veel wetenschappelijk onderzoek verricht over (de dreiging van) de Islam. Toch bestaat er nog geen (cultureel) geografische benadering van de Islam. Door het in kaart brengen van de beeldvorming over de spreiding van de Islam, wordt dit thema vanuit een andere invalshoek belicht. De geografische benadering van de Islam zou goed als lesmethode in het (middelbaar) onderwijs kunnen worden toegepast, eventueel in samenwerking met andere vakgebieden.

1.3 Leeswijzer

Dit onderzoek bouwt verder op al eerder gedaan onderzoek van Hemmasi, *Spatial Diffusion of Islam: A teaching Strategy* (1992). Hierdoor kan er gebruik worden gemaakt van al bestaande onderzoeksgegevens. In dit onderzoek vraagt hij aan zijn Amerikaanse studenten de 10 landen in te vullen met waar zijn studenten denken dat de meeste Moslims wonen. Deze vragenlijst wordt door hem gebruikt als insteek voor een lesmethode over de Islam vanuit een geografisch perspectief. De nadruk wordt door Hemmasi gelegd op de diffusie van de Islam. In navolging van het onderzoek van Hemmasi is er sinds 1996 door dr. Peter Groote de vragenlijst afgenomen bij de eerstejaars studenten sociale geografie en planologie.

Om de probleemstelling en de deelvragen te kunnen beantwoorden, worden in hoofdstuk 2 de theoriën betreffende de Islam en de beeldvorming van de Islam besproken.

In hoofdstuk 3 worden de methodologie en de resultaten besproken van de afgenomen vragenlijst. In de uitwerking van de resultaten wordt een onderverdeling gemaakt van verschillende groepen, te weten cohorten eerste jaars studenten sociale geografie en planologie, niveaugroepen, leeftijdsgroepen en afsluitend internationale scholieren. De verschillende groepen worden onderling met elkaar vergeleken.

In hoofdstuk 4 is de discussie terug te vinden over de beeldvorming van de Islam.

2 | Theoretisch kader

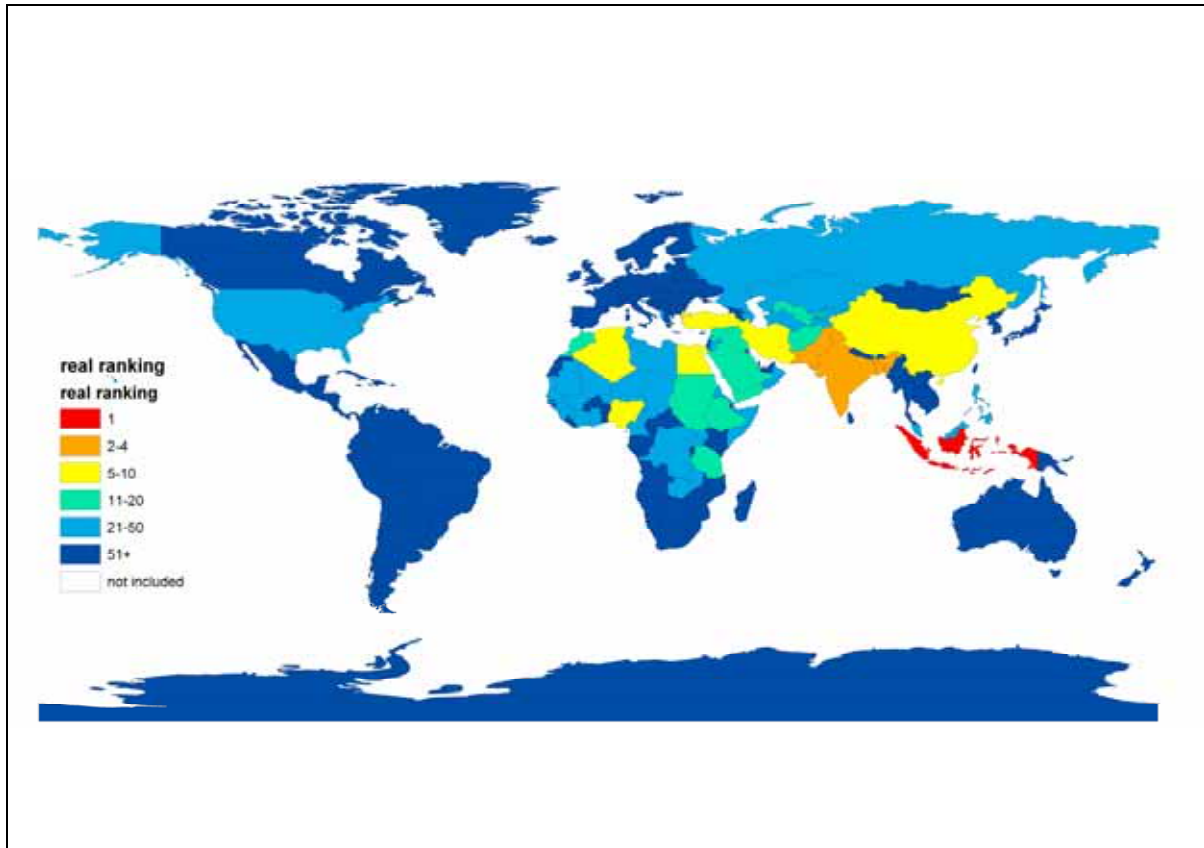
2.1 Inleiding

Volgens het CIA World Factbook (2006) is 20 procent, of ook wel 1 op de 5 mensen van de wereldbevolking Moslim. Dit komt neer op een geschatte 1,3 miljard Moslims op deze wereldbol (CIA 2006). Een Moslim is een aanhanger van de Islam. Het woord moslim betekent letterlijk: *'hij die zich overgeeft aan God'*.

De gegevens van de CIA zijn een betrouwbare representatie, omdat deze gebaseerd zijn op verschillende bronnen die de CIA tot beschikking staan (CIA 2006). Het is niet mogelijk om de precieze aantallen moslims te geven. Dit heeft verschillende oorzaken. De Islam bestaat vaak naast andere geloven. Om een nauwkeurig beeld te krijgen van wie Moslim is en wie niet, zou er op individuele schaal geteld moeten worden. Vaak worden er geen tellingen gehouden in verband met privacy wetten, maar vaak ook omdat deze tellingen in bepaalde (armere) landen geen prioriteit kennen. Een andere reden is dat de gegevens over religie in een land of regio politiek beladen kunnen zijn, zodat van de aantallen gelovigen, geen, gebrekkige of onjuiste gegevens kunnen bestaan.

2.1.1 Huidige geografie van de Islam

De huidige verspreiding van Moslims wordt op de volgende kaart (figuur 1) weergegeven (CIA 2005).

Figuur 1 Spreiding van de Islam. Bron: CIA 2005

De top tien van landen met de meeste Moslims wordt in tabel 1 weergegeven. Het hier gaat om de absolute aantallen Moslims en niet om relatief gezien de meeste Moslims in een land. De top tien met relatief gezien de meeste Moslims in een land is terug te vinden in Tabel 2. De landen met relatief de meeste Moslims liggen in het historische kerngebied van de Islam (de spreiding van de Islam wordt besproken in de volgende paragraaf). De absolute aantallen geven de spreiding van de Islam ter wereld aan. De absolute aantallen wegen zwaarder, omdat de absoluut grootste Moslimlanden het politieke en sociaal culturele gewicht wereldwijd weergeven.

Rang	Land	Aantal Inwoners (mln)	Percentage Moslims	Aantal Moslims (mln)
1	Indonesië	228,4	88,0%	201,0
2	Pakistan	144,6	97,0%	140,3
3	India	1030,0	12,0%	123,6
4	Bangladesh	131,3	83,0%	109,0
5	Turkijë	66,5	99,8%	66,4
6	Iran	66,1	99,0%	65,5
7	Egypte	69,5	94,0%	65,4
8	Nigeria	126,6	50,0%	63,3
9	China	1273,1	2,5%	31,8
10	Algerië	31,7	99,0%	31,4

Tabel 1: Top 10 van Moslimlanden in de wereld (Bron: CIA 2005)

Rang	Land	Aantal Inwoners (mln)	Percentage Moslims	Aantal Moslims (mln)
1	Palestine	1,0	100%	1,0
2	Mauritania	2,8	100%	2,7
3	Somalië	7,5	100%	7,5
4	Jemen	18,1	100%	18,1
5	Saudi Arabië	22,8	100%	22,8
6	Turkijë	66,5	100%	66,4
7	Oman	2,6	99%	2,6
8	Afghanistan	26,8	99%	26,5
9	Algerië	31,7	99%	31,4
10	Iran	66,1	99%	65,5

Tabel 2: Top tien landen met relatief gezien meeste moslims (Bron CIA 2005)

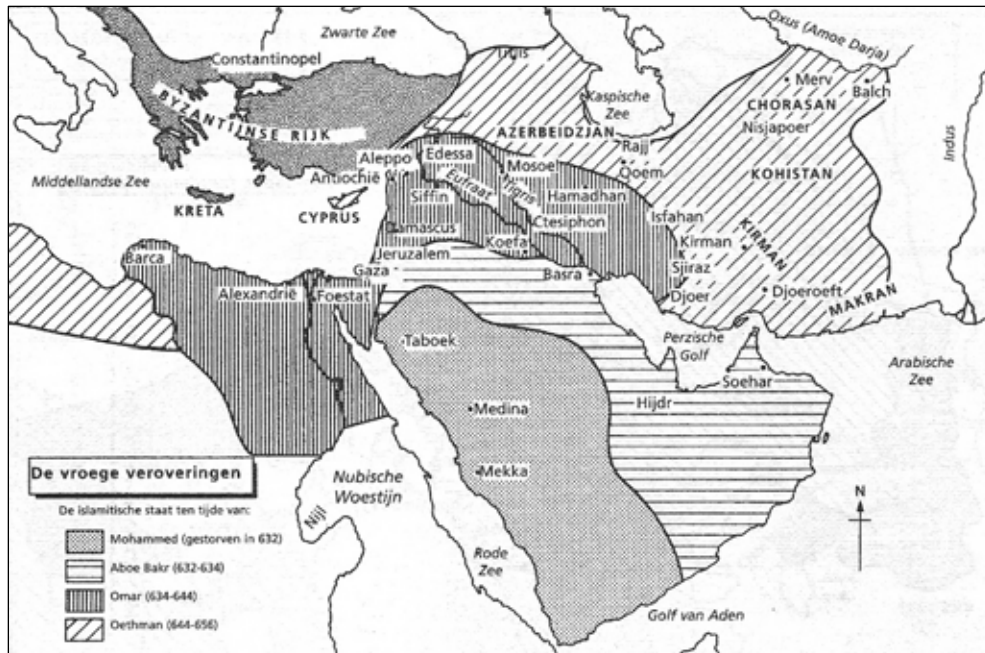
2.1.2 De spreiding van de Islam

In deze paragraaf zal de spreiding van de Islam behandeld worden. Hemmasi beschrijft de Islam als volgt: *'Islam is a universalizing monotheistic religion which originated in the Middle East and spread to vast regions of Asia and Africa.'* (Hemmasi 1992:263). Om de spreiding van de Islam te kunnen verklaren, zal de geschiedenis die aan deze spreiding ten grondslag ligt besproken worden. De geschiedenis en de spreiding van de Islam kunnen een verklaring geven voor de beeldvorming van de Islam. Er wordt hier uitgegaan van de klassieke ontstaangeschiedenis van de Islam, volgens de overleveringen van de Moslims (Driessen 2001). Het is mogelijk om een heel boekwerk te wijden aan de 1400 jaar geschiedenis van de Islam (zie o.a. Hourani 1991, Armstrong 2005, etc). In deze paragraaf zal in het kort worden ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen met betrekking tot de geografie van de Islam.

In de spreiding van de Islam kan er een onderscheid gemaakt worden tussen expansie diffusie en een plaatsverandering diffusie. Bij expansie diffusie wordt de Islam door mensen verspreid vanuit een kern. Bij plaatsverandering diffusie wordt de Islam meegebracht door een drager en neergezet in een ander gebied (de Blij en Muller 1992).

Het beginpunt van de Islam wordt beschreven als het jaar 610 na Christus. Op dit moment verscheen de aartsengel Gabriël aan de profeet Mohammed in Mekka. In Mekka werd door de Arabieren tot dan toe meerdere goden vereerd. De verering van één God leidde in Mekka tot weerstand. Mohammed besloot in 622 na Medina (destijds Jathrib genoemd) te emigreren. Dit jaar van de verhuizing (hidjra), is tevens het beginjaar van de Islamitische kalender. In Medina werd vervolgens de eerste moslimsgemeenschap opgericht, waar zich steeds meer aanhangers bijvoegden. Dit is *primary stage* van de expansie diffusie (Hemassi 1992 en de Blij en Muller 1992).

Na de dood van Mohammed is er de periode van de vier opvolgers, welke er voor zorgden dat de Islam zich snel verspreidde vanuit het Arabische schiereiland naar Syrië, Irak, Egypte en gedeeltes van Iran (Figuur 2). De periode van de vier opvolgers werd opgevolgd door de dynastie van de Omayyaden (661-750) met als hoofdstad Damascus en door de dynastie van de Abbassieden (750-1258) met als hoofdstad Bagdad (Hourani 1991, Armstrong 2005). Tijdens de dynastie van de Omayyaden verspreidde de Islam zich in navolging van de de periode van de vier opvolgers snel in de buitenranden (*diffusion stage*) en is er sprake van een *condensing stage* (penetratie van de al veroverde gebieden). Tijdens de dynastie van de Abbassieden is er sprake van een langzamere verspreiding van de Islam in de buitenranden en in de al veroverde gebieden, de *saturation stage* (Hemassi 1992).

Figuur 2: Spreiding van de Islam Mohammed en de vier opvolgers. Bron: Armstrong 2005

In 1258 werd het kalifaat van Bagdad (behorend tot de dynastie van de Abbasieden) door de Mongolen vernietigd. De mongolen zouden zich echter in de loop der jaren tot de Islam bekeren (Armstrong 2005).

Vanaf de 16^e eeuw waren de Ottomanen de heersers in het Midden-Oosten. Ze breidden het Ottomaanse rijk uit richting Europa, waar op de Balkan de Islam nog steeds terug te vinden is (Hemassi 1992). Deze Islamitische Turken (geen Arabieren) waren in de dertiende eeuw al het Aziatische deel van hedendaags Turkije binnengetrokken, en stichtte het hoofd van een van de Turkse stammen in de stad Bursa een kleine staat. Vervolgens is het Ottomaanse rijk in een snel tempo gegroeid. Het Ottomaanse rijk kwam ten einde na de eerste wereldoorlog. De Ottomanen hadden zich tijdens de eerste wereldoorlog aangesloten bij de Duitsers, de verliezende partij. Hierdoor konden na de oorlog Engeland en Frankrijk samen met bondgenoot Arabië (welke genoeg hadden van de Ottomaanse overheersing) de Ottomanen definitief ten val brengen. Mustafa Atatürk stichtte in 1923 in Turkije een seculiere staat.

Figuur 3: het Ottomaanse rijk. Bron: Armstrong 2005

Rond 1500 ontstond het Safavidische rijk. Het Safavidische rijk omvatte een groter gebied als het Iran zoals wij dat nu kennen. Het Safavidische rijk is ontstaan vanuit een soefi orde die naar de inval van de Mongolen in 1258 aan macht wonnen. Het rijk werd geregeerd op basis van het twaalver Sjiïsme. Het Safavidische rijk kwam ten einde in 1702 toen de laatste leider stierf (Driessen 2001, Clark 2003).

In het begin van de 8^e eeuw drong de Islam al door in het Westen van Zuid-Azië, maar vanaf 1200 kwamen steeds meer gebieden in Zuid-Azië onder moslimheerschappij. Het rijk van de Moguls is de grootste Moslimstaat geweest en besloeg Noordwest India, de Indusvallei en Bengalen. Het rijk werd gevestigd in 1526 en eindigde door het imperialisme van de Britten in 1858. Opmerkelijk van deze Moslimstaat is dat de Moslims in deze staat altijd in de minderheid zijn geweest, deze moslimstaten stonden bekend om hun tolerantie en vrijzinnigheid (Driessen 2001).

Vanuit Zuid-Azië heeft de Islam zich naar Zuidoost Azië en Indonesië kunnen verspreiden. Deze verspreiding van de Islam gebeurde door de handel die in deze gebieden werd gevoerd met Islamitisch-Indische kooplieden. De eerste Islamitische koopmannen vestigden zich al in de 7^e eeuw op Sumatra. Er is hier sprake van een plaatsverandering diffusie, waarbij de Islamitische koopmannen de drager zijn. De Islam verspreidde zich vanuit Sumatra (13^e eeuw) langzaam richting Java (in de 15^e en 16^e eeuw). Pas halverwege de 18^e eeuw werd ook het uiterste oosten van Java Islamitisch (Armstrong 2005, Driessen 2001).

In de zeventiende eeuw nemen de Europese mogendheden de lange afstands-handel over van de Moslims. Gelijktijdig hiermee raken de moslimstaten in verval. Daarnaast wordt tijdens de zeventiende en achttiende eeuw begonnen met de kolonisatie van de Moslimlanden. Driessen (2001:60) geeft aan dat deze kolonisatie twee gevolgen had voor de Islam. Er vond een heronderzoek plaats van de grondslagen van het geloof en de Islam verspreidde zich verder door de nieuwe communicatiekanalen die er ontstonden.

In de tweede helft van de twintigste eeuw dekoloniseren de Moslimlanden. Er ontstaan nieuwe nationale staten. De bevolkingsgroei ligt erg hoog in deze landen. Daarnaast ontwikkelt de communicatietechnologie zich sterk. Een ander fenomeen van het einde van de twintigste eeuw is de arbeidsmigratie naar westerse landen. Deze ontwikkelen samen zorgden er voor dat de landkaart van de Islam zich de afgelopen eeuw sterk veranderde tot de landkaart van de Islam zoals wij die nu kennen (Driessen 2001:60).

In de jaren vijftig van deze eeuw arriveerden de eerste migranten in Europa. De redenen voor migratie waren economische redenen en het inkrimpen van de Europese mogendheden. In de jaren zestig ontstond er in Europa een migratiegolf van migranten uit de niet koloniale landen. Door de arbeiders tekorten in de Europese landen werden er 'gastarbeiders' uit andere landen aangetrokken. De migratiestromen stopten ten tijde van de olie crisis in de jaren zeventig, maar trokken weer aan in de jaren tachtig, mede door familie reünies, het hoge geboortecijfer en het lage sterftcijfer onder de migranten. De meeste moslim migranten in Nederland zijn van Turkse en Marokkaanse afkomst waarbij de Turkse migranten een meerderheid vormen (Pettigrew 1998 en Savage 2004). 4,4 procent van de Nederlandse bevolking Moslim (CIA 2005).

De migratie van Moslims naar Europa ligt ten grondslag aan het debat over de identiteit van de Europese landen. Dit debat zorgt af en toe voor botsingen tussen de Moslim cultuur en de niet Moslim cultuur.

2.1.3 Religieus Landschap

De Islam heeft net zoals het Jodendom en het christendom gevolgen voor het landschap. Dit uit zich door de moskeeën die zijn gebouwd op plaatsen waar voldoende praktiserende Moslims aanwezig zijn. Een moskee wordt gebouwd in navolging van de Islam, als gebedsruimte en sociale ontmoetingsplaats.

Een ander aspect van de Islam wat zich uit in het landschap is de jaarlijkse bedevaart naar Mekka (zie de beschrijving van de vijf zuilen van de Islam in paragraaf 2.2). Deze bedevaart is de migratie naar Mekka, en heeft voor Mekka en de omliggende omgeving gevolgen. De gevolgen uiteten zich in de aanwezigheid van voorzieningen voor de bedevaartgangers. Er moet gedacht worden aan hotels, winkeltjes, transportmogelijkheden, etc (Rowley 1989).

Daarnaast komt het bij westerlingen bekende islamitische erfgoed uit het kerngebied. Denk bijvoorbeeld aan de kennis van algebra, medicijnen, cartografie, kunst en cultuur. Daarnaast zijn in het kerngebied ook de historische steden, zoals Mekka, Basra, Damascus en Jeruzalem te vinden. Deze steden waren het centrum waren van deze ontwikkelingen (Unesco 2006 en Foundation for Science, Technology and Civilization 2006)

Het kerngebied komt eveneens gedeeltelijk overeen met het taalgebied van het Arabisch (figuur 4). Arabisch is van oudsher de religieuze taal van Islam. Dit is de taal waarin God sprak tot Mohammed en de taal waarin Mohammed de overleveringen opschreef. Arabisch wordt als hoofdtaal gesproken op het Arabisch Schiereiland en in Noord-Afrika.

Figuur 4: Het Arabische Taalgebied (Bron: Wereldexpat 2006)

2.2 Islam

Maar wat is deze Islam die door meer dan een miljard Moslims wordt aangehangen? Er bestaat er een theologische benadering van de Islam. De Islam wordt benaderd als een universele, monothische religie, waarbij sprake is van een complete overgave aan God. Universeel verwijst naar de Islam als bekerend geloof. De nadruk wordt gelegd op de gemeenschappelijke geloofskenmerken, zoals de *vijf zuilen van de Islam* en de *vijf zuilen van het geloof* (Hemmasi 1992 en Asani 2003).

De vijf zuilen van de Islam bestaan uit de *Shahada*, *Salat*, *Zakat*, *Saum* en *Hajj*. De *Shahada* is de islamitische geloofsbelijdenis. De belijdenis die uitgesproken wordt is: *'ik verklaar dat er geen andere god bestaat dan Allah en dat Mohammed Zijn boodschapper is'*. Deze geloofsbelijdenis wordt onder andere uitgesproken tijdens de Azan (de oproeping tot het gebed) en tijdens de Salat. De *Salat* is het gebed. Dit formele, rituele gebed moet elke dag vijf keer op voorgeschreven tijdstippen (afhankelijk van de zonnestand) worden verricht. De salat wordt altijd in de richting van Mekka uitgevoerd en bestaat uit een op volgorde bestaande set van handelingen en recitaties. De derde zuil van de Islam is de *Zakat* of armenbelasting. Dit is de verplichte bijdrage van 2,5% van een Moslim zijn of haar kapitaal, welke wordt gebruikt voor goede doelen en de bevordering van de Islam. De vierde zuil is de *Saum* of het vasten. Het vasten vindt plaats gedurende de negende maand (de Ramadan) op de Islamitische kalender, deze duurt 29 of 30 dagen. Gedurende de Ramadan mag een moslim tussen zonsopkomst en zonsondergang niet eten, drinken of geslachtsgemeenschap hebben. Deze periode is een tijd van bezinning en spirituele vernieuwing. De laatste zuil van de Islam is de *Hajj* of de bedevaartstocht. Van elke Moslim wordt verwacht wanneer de gezondheid en financiën dit toelaten, dat hij of zij tijdens zijn of haar leven minstens een keer op bedevaart gaat naar Mekka.

De vijf zuilen van het geloof zijn de vijf belangrijkste geloofspunten van de Islam, te weten;

- *"Geloof in God als de enige god;*
- *Geloof in de engelen van God;*
- *Geloof in het boek van God en de boodschappers die dit boek geopenbaard hebben;*
- *Geloof in de dag des oordeels en de wederopstanding aan het einde der tijden, wanneer iedereen wordt opgewekt uit de dood en beoordeeld op basis van zijn of haar geloof en daden;*
- *Geloof dat alles geschiedt volgens de wil van God, zowel de goede als de slechte dingen. Het individu blijft echter zelf verantwoordelijk voor zijn of haar eigen daden"* (Clark 2004).

De Islam wordt voortbouwend op de theologische benadering vaak neergezet als een uniforme religie. Moslims kunnen worden gezien als een eenheid, omdat ze de zelfde basisrituelen en geloofspunten van de Islam volgen. In navolging hierop zien Moslims zichzelf als elkaars broeders en zusters. Daarnaast wordt deze uniforme benadering van de Islam en moslims vaak aangehouden wanneer er sprake is van een binaire benadering, zoals het Westen versus de Islamitische wereld (zie ook de paragraaf 2.3.4 The clash of civilizations). In deze benaderingen wordt zowel het Westen als de Islamitische wereld als een uniforme theologische wereld benaderd. Binnen de theologische benadering zijn echter ook verschillen te ontdekken, die zich onder andere uiten in de spreiding. De bekendste is waarschijnlijk het theologisch onderscheid tussen de Sjieten en Soennieten. Daarnaast ziet het Islamitisch Wereldfront van Osama Bin Laden niet alle moslims als broeders en zusters. Deze stromingen worden besproken in de volgende paragraaf.

Een gevaar van de theologische benadering is dat de Islam als een uniform, niet veranderlijk geloof kan worden beschouwd (Bulliet 2003), terwijl de Moslim identiteit 'vloeibaar' is (Brown 2000). De pluriformiteit van de Islam komt tot uitdrukking in de wijze waarop de uitoefening van de vijf zuilen van de Islam en het volgen van de vijf zuilen van het geloof in bepaalde gebieden van elkaar verschillen. Deze verschillen hangen samen met de culturele, sociaal-economische en politieke omstandigheden in gebieden, en valt hierom binnen de sociaal culturele benadering van de Islam, die in de volgende alinea besproken zal worden.

Binnen de sociaal culturele benadering wordt religie beschouwd als een sociaal en cultureel verschijnsel. Islam is meer dan alleen een religie, het is een '*manier van leven*' die alle gebieden van het leven beslaat, zowel privé als publiek. Het gaat om de wisselwerking tussen religie en samenleving, tussen voorschriften en gedrag (Driessen 2001 en Houben 2003). Deze sociaal culturele benadering legt de nadruk op de pluraliteit van de Islam. Dit wordt weergegeven in het volgende citaat van Driessen: "*Nog los van de vraag hoe de Islam in individuele gevallen wordt beleefd en gestalte krijgt, is een persoon nooit alleen moslim maar ook man of vrouw, jong of oud, gehuwd, ongehuwd, gescheiden, weduwe of weduwnaar, geschoold of ongeschoold, met of zonder beroep, gevestigde of buitenstaander, één-of meertalig; hij of zij behoort tot een etnische groep, een klasse, een familie, dorp, buurt of stad, regio en nationaliteit. De wijze waarop deze bouwstenen van identiteit zich tot elkaar verhouden, hoe zij samengevoegd zijn en tot uitdrukking komen in het dagelijks bestaan is context gebonden en dus pluriform en veranderlijk (Driessen 2001:21).*"

De omgeving heeft bij deze sociaal culturele benadering invloed op de vorm van de Islam. De Islam ontwikkelt zich in een bepaalde culturele omgeving. Deze omgeving bestaat uit economische en politieke omstandigheden, welke sturing geven aan de sociale processen in een gebied (Driessen 2001). Dit betekent dat de beleving per gebied kan verschillen. Dit komt naar voren uit de verschillende normen en waarden, gewoonten en tradities die zich in een gebied manifesteren.

2.2.1 Stromingen binnen de Islam

Binnen de Islam zijn er verschillende stromingen. Alle Moslims zijn aanhangers van het boek (de Koran). De verschillen binnen de Islam zijn gebaseerd op het de interpretaties van de overleveringen in de Koran. De sjiieten en soennieten zijn misschien de bekendste stromingen in de Islam. Daarnaast zijn zij de eerste scheiding binnen de Islam.

De soennieten zijn de grootste stroming binnen de Islam (met 84 tot 90 procent (Clark 2004)). De naam van deze stroming verwijst naar het woord soenna, wat betekent *'weg, manier van doen, gedrag'*. Ze leggen de nadruk op de tradities van Mohammed en de eerste twee generaties van zijn volgelingen (Driessen 2001). Daarnaast zijn de soennieten in tegenstelling tot de sjiieten politiek individueel georganiseerd. De sjiieten beslaan 10 tot 16% van de Moslimsbevolking (Clark 2004). De naam van deze stroming betekent *'de partij van Ali'*. Ali was de schoonzoon (en tevens neef) van Mohammed. Ze vinden dat het imaat moet toekomen aan *'het Huis van de Profeet'* en in het bijzonder aan de nakomelingen van Ali en zijn vrouw Fatima. Zij was de dochter van Mohammed (Driessen 2001). De sjiieten zijn politiek hiërarchisch georganiseerd, met verschillende religieuze afgevaardigden. De Ayatollah is de hoogste afgevaardigde. Binnen de stroming bestaan er weer verschillende groeperingen, zoals de vijfde, zevener en de twaalver sjiieten. De spreiding van de sjieten en soennieten wordt weergegeven in figuur 5. De sjiieten zijn in de meerderheid in Iran, een gedeelte van Irak, Afghanistan en Jemen. De spreiding van de stromingen binnen de Islam geeft weer dat de vorm van Islam samenhangt met het gebied en de sociaal, culturele en politieke omstandigheden daar. Binnen de Islam kunnen naast de Sjieten en Soennieten andere kleinere groeperingen worden herkend, zoals de Soefi's, Baha'is, Ahmadiyya's, Druzen, Alawi's en Alevieten.

Figuur 5: Verdeling Soennieten en Sjiieten (2001) Bron:
<http://www.uga.edu/islam/countries.html>

Een andere bekende, maar zeer kleine militante, fanatieke en fundamentalistische stroming is het Islamitisch wereldfront voor de Jihad tegen Joden en Kruisvaarders van Osama Bin Laden. *“Het islamitische fundamentalisme legt de nadruk op de beperkingen en de subjectiviteit van het menselijk oordeel (..) Het zou mogelijk zijn om op grond van Gods openbaring een onderscheid te maken tussen goed en kwaad, het juiste en het valse geloof” (Driessen 2001).* Dit standpunt wijkt af van het algemene beeld binnen de moslimwereld, dat alle moslims elkaars broeders en zusters zijn.

De beweging van Bin Laden wordt gezien als een beweging tegen de globalisering en voor behoud van de traditionele islamitische waarden. In 1996 riep Bin Laden officieel de Jihad uit tegen het Westen. Hij baseerde zich in deze verklaring op het Islamitisch recht. In 2000 riep Bin Laden een fatwa uit waarin hij verklaarde dat het de plicht van alle Moslims is Amerikanen en hun bondgenoten te doden. Volgens het Islamitische recht mag Bin Laden niet de jihad of fatwa's afkondigen. Dit recht is alleen voorbehouden aan staatshoofden of religieuze leiders. De gevolgen van deze kleine groep militante fundamentalisten zijn desastreus. Een ieder herinnert zich 11 september 2001. Het bepaalt voor een gedeelte het gezicht van de Moslimwereld (Armstrong 2005, Driessen 2001 en Clark 2004).

2.3 Het beeld van de Islam

In deze paragraaf zal zo volledig mogelijk ingegaan worden op de verschillende beelden die er in de Westerse wereld van de Islam bestaan.

2.3.1 Het beeld van de geografie van de Islam

"Moviegoers are led to believe that all Arabs are Muslims and all Muslims are Arabs (Shaheen 2003:171)." De Islam wordt vaak verward met het geografische gebied van de Oriënt, Arabië of het Midden-Oosten. Dit is een foutief beeld, want maar 20% van alle Moslims wonen op het Arabisch Schiereiland en 50% in het Midden-Oosten (waartoe het Arabisch Schiereiland gerekend wordt).

De oorzaken van deze geografische foutieve beeldvorming hangen samen (zoals in paragraaf 2.1 besproken is) met het Arabisch Schiereiland als kerngebied en het Midden Oosten als expansie gebied van de Islam. In dit kerngebied is het Arabisch de religieuze taal en een groot gedeelte van het culturele erfgoed terug te vinden. Deze elementen worden door westerlingen geïdentificeerd met de Islam. Daarnaast heeft er altijd conflict tussen de Arabieren en niet Arabieren (Ottomanen) plaatsgevonden, wat het beeld versterkt dat Arabieren Moslims en Moslims Arabieren zijn.

De term Oriënt wordt gebruikt sinds de negentiende eeuw, ten tijde van de kolonisatie. De term Oriënt beslaat alle landen ten oosten van Europa (Clark 2003). Dit betekent dat met de Oriënt het Arabische Schiereiland bedoeld kan worden, maar ook alles ten oosten van de Suez (Gregory and Smith 1995, Said 1978). De Oriënt is een vorm van *'imaginative geography'*; het gebied is niet zuiver geografisch maar de tegenstelling van het westen (Duncan en Johnson 2004). Net zoals de term Oriënt is het Midden-Oosten en Arabië het geconstrueerde beeld van het Oosten door het Westen. Wel wordt vaak het gebied tussen Europa, Azië en Afrika tot het Midden-Oosten gerekend. Dit geaccepteerde beeld van het Midden Oosten wordt in deze definitie aangehouden (De Grote Bosatlas 2001).

Daarnaast kan het beeld van de geografie van het beeld van de Islam bepaald worden door de 'cognitieve kaart'. Een van de eerste wetten volgens de geografie is dat *"everything is related to everything else, but near things are more related than distant things"* (Knox en Marston 2004:20). Dit betekent dat plekken dichtbij beter bekend zijn dan plekken ver weg. Dit zou gevolgen kunnen hebben voor het beeld van waar de Islam is.

2.3.2 Othering

Othering is het definiëren van 'de ander' (the other) op basis van 'de zelf' (the self). De ander is in deze betekenis anders dan 'de zelf'. Het definiëren van de ander kan op basis van verschillende aspecten plaatsvinden, zoals geslacht, land van herkomst, geloof, leeftijd, etc. Door 'de ander' te definiëren wordt 'de zelf' een identiteit en bestaansrecht gegeven. Othering is de manier waarop de Westerse Wereld de Islam ziet. De Islam wordt gedefinieerd als 'anders' op basis van de 'zelf'.

Othering is van oorsprong positief, het is een mechanisme waar de mens niet buiten kan, maar othering kan een negatieve lading hebben. Door 'de ander' als anders te zien, kan 'de zelf' als goed of zelfs beter worden ervaren (en hierdoor 'de ander' als minderwaardig). Daarnaast kan othering leiden tot stereotypering. Een stapje verder is de angst die bij 'de zelf' kan ontstaan voor 'de ander', want deze zou een bedreiging kunnen zijn voor de identiteit van 'de zelf' (Johnston en Gregory 2000). Dit betekent dat het Westen de Islam als positief zou kunnen zien. Toch lijkt er in onze samenleving over het algemeen sprake te zijn van een negatieve beeldvorming van de Islam. Deze negatieve beeldvorming lijkt voor te vloeien uit de migratiestromen van de afgelopen decennia. Wij zijn als Westerlingen bang onze eigen identiteit te verliezen. Vanuit dit oogpunt wordt 'de ander', de moslim in dit geval negatief weergegeven om de eigen identiteit te bevestigen. De berichtgeving over bijvoorbeeld conflicten in het Midden Oosten, Afghanistan, tussen Pakistan en India, Al Qaida bevestigen deze beeldvorming (Pettigrew 1998).

2.3.3 Oriëntalisme

Oriëntalisme is een vorm van Othering. Het Oriëntalisme is de westerse constructie van de Oriënt. De constructie van de Orient komt naar voren in het gesproken en geschreven woord. De Palestijns Amerikaanse Said is de grondlegger van het concept Oriëntalisme (Said 1978). Said (2003) heeft het Oriëntalisme herkend in het Palestijnse conflict en heeft hier het concept Oriëntalisme aangehangen. Said wil het Westen bewust maken van de beeldvorming van de Orient en de manier waarop deze beeldvorming plaatsvindt. Said wil hiermee de gelijkwaardigheid aantonen van verschillende culturen. Said noemt het boek 'Description de l'Égypte' het eerste voorbeeld van het Oriëntalisme. 'Description de l'Égypte' is geschreven aan het einde van de 19e Eeuw in het kader van de Napoleontische bezetting van Egypte.

Oriëntalisme is de inversie van het gedachtegoed over de westerse wereld. Het beeld van het 'andere' Oosten wordt geconstrueerd ten opzichte van de denkbbeelden over de 'eigen' westerse wereld; *wij* versus *zij*, het bekende versus het exotische en het dicht bijzijnde versus het verre (Said 1978). Deze aspecten worden weergegeven in Tabel 3: Het Westen versus het Oosten (Johnston en Gregory 2003:566 en Barker 2004). Het Oriëntalisme moet gezien worden als een westerse representatie van de Orient (Ashcroft 2004).

Westen/ Occident	Oosten/ Oriënt
Masculine	Feminine
Rationeel	Irrationeel/ Emotie
Afgedwaald van innerlijk en natuur	Spiritueel
Vertrouwd	Mysterieus
Democratisch	Heerszuchtig
Vooruitstrevend	Tijdloos

Tabel 3: Westen versus het Oosten (Johnston en Gregory 2003:566 en Barker 2004)

Het Oriëntalisme kan gezien worden als een positieve benadering van het Oosten. De tekortkomingen in de westerse wereld (bijvoorbeeld ten gevolge van de industrialisatie) zijn terug te vinden in de exotische en spannende Oriënt.

Een voorbeeld van Oriëntalisme is het schilderij Doi (djinn) van Ranonus (Figuur 6). De afgebeelde djinn is een onzichtbaar demonisch wezen. Onder andere in de verhalen van duizend en één nacht biedt een djinn drie wensen aan die de djinn in vervulling laat gaan. In deze overlevering, evenals in het schilderij van Doi (djinn) komen de aspecten feminiteit, spiritualiteit, mysterie en tijdloosheid naar voren.

Figuur 6: Doi (djinn) (2005) Schilder: Ranonus

Over het algemeen wordt het Oriëntalisme neergezet als een negatieve benadering van het Oosten. Het Oriëntalisme werd gebruikt om het imperialisme te rechtvaardigen. De door de Oriëntalistene neergezette representatie van het Oosten werd door de imperialisten gebruikt om het Oosten als ondergeschikt (heerszuchtig, irrationeel) neer te zetten en om de eigen westerse superioriteit (democratisch, rationeel) te bevestigen. De discourse waarin de orientalistene de Oriënt beschrijven is westers, blank en masculine (Ghazoul 2004). Daarnaast wordt door de binaire benadering (het Westen versus het Oosten) van de Oriëntalistene voorbij gegaan aan de grote diversiteit binnen zowel het Westen als het Oosten. De diversiteit uit zich in de verscheidenheid van onder andere taal, cultuur, geloofsovertuiging, etc. Said (2003:878) benadrukt het gevaar van deze binaire benadering door de Oriëntalistene: *“The point I want to conclude with now is to insist that the terrible reductive conflicts that herd people under falsely unifying rubrics like ‘America’, ‘The West’ or ‘Islam’ and invent collective identities for large number of individuals who are actually quite diverse, cannot remain as potent as they are, and must be opposed, their murderous effectiveness vastly reduced in effectiveness and mobilizing power (Said 2003:878).”*

2.3.3.1 Hedendaags Oriëntalisme

Het Oriëntalisme is niet alleen van toepassing op de koloniale situatie. Dit concept is te herkennen in de huidige post koloniale periode. Macht en de daaruit voortvloeiende discourse in een gebied zijn het kader waarvan uit anderen beschreven worden. Dit komt naar voren in het feit dat er niet alleen beeldvorming plaatsvindt van de Oriënt, maar ook van andere gebieden zoals Japan en China. Deze beeldvorming vindt niet per se plaats vanuit een westers perspectief, maar zou ook de beeldvorming over China vanuit een Japanse perspectief kunnen zijn.

Voor het Oriëntalisme met betrekking tot de Islam is dit te herkennen in de manier hoe de Islam in de media wordt afgebeeld. Vaak wordt er gebruik gemaakt van tegenstellingen tussen de de rationele, progressieve westerling ten opzichte van de irrationele, conservatieve Moslim. Een voorbeeld hiervan is een artikel in het Algemeen Dagblad (februari 2006) over een onderzoek naar het imago van de Islam in Nederland. Levensgroot wordt op de voorkant onder de titel 'Bent u bang voor de Islam' een foto gedrukt waarop twee vrouwen in burka te zien zijn. Door deze foto wordt de koppeling gemaakt met de Islam als een conservatief, vrouwonvriendelijk geloof. Dit is het beeld van de Islam zoals wij die vanuit ons eigen perspectief waarnemen.

Een ander voorbeeld is het onderzoek van Shaheen (2003). Shaheen heeft meer dan 900 films geanalyseerd waarin Arabieren of Moslims voorkomen. De stereotypering van een Moslim is een Arabier. Shaheen (2003:172) geeft aan dat dat de Arabier als volgt weergegeven wordt: *'Pause and visualize the real Arab. What do you see? Black beard, headdress, dark sunglasses. In the background- a limousine, harem maidens, oil wells, camels. Or perhaps he is brandishing an automatic weapon, crazy hate in his eyes and Allah on his lips. Can you see him?'* Hier komt de irrationele, tijdloze, primitieve, schurkachtige Arabier in naar voren, wat in films vaak wordt afgezet tegen de heldenrol van de rationele, ontwikkelde, westerse man.

2.3.4 The clash of civilizations

De stelling 'clash of civilization' van Huntington voorspelt conflicten onder andere tussen de Islamitische beschavingsgebieden en niet Islamitische beschavingsgebieden. De stelling is omstreden, maar staat model voor de politieke beeldvorming met betrekking tot conflicten. Huntington is onder andere een adviseur van president Bush. Daarnaast is deze theorie ontwikkeld vanuit een Westers perspectief 'the self' op de wereldsituatie 'the other'. De stelling 'clash of civilizations' is een vorm van 'geografische othering'.

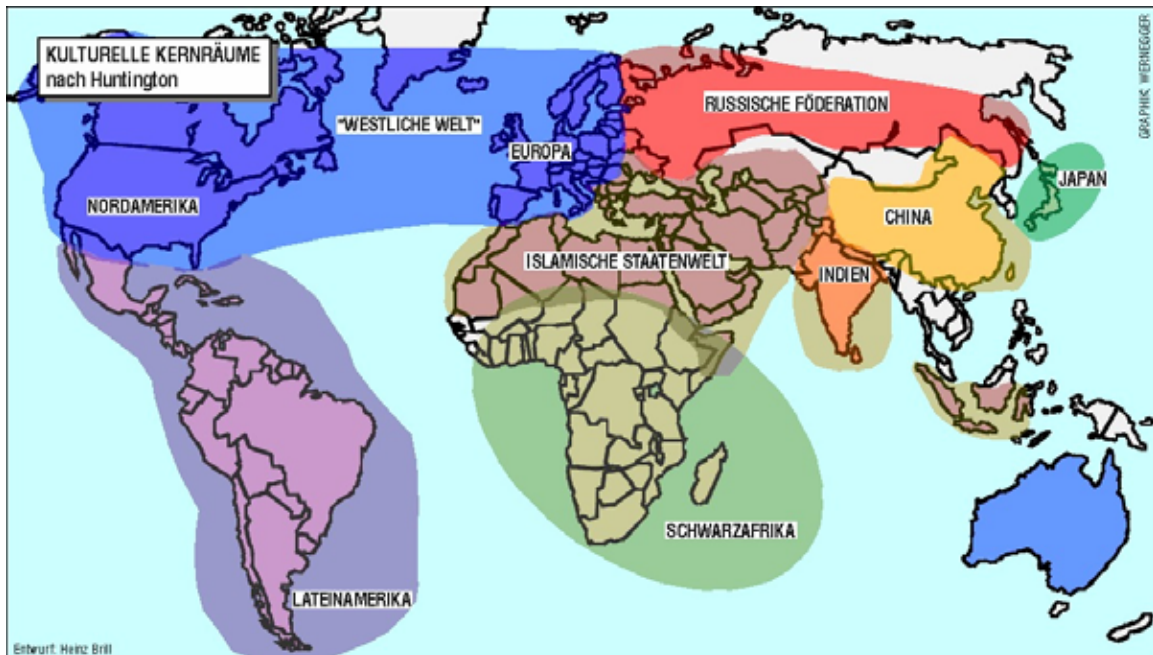
Huntington (1993) beschrijft de opkomst van post koude oorlog conflicten. Deze conflicten zouden plaatsvinden tussen verschillende culturele identiteiten of 'the clash of civilizations'. Hij omschrijft de conflicten als volgt: *"It is my hypothesis that the fundamental source of conflict in this new world will not be primarily ideological or primarily economic. The great divisions among humankind and the dominating source of conflict will be cultural. Nation states will remain the most powerful actors in world affairs, but the principal conflicts of global politics will occur between nations and groups of different civilizations. The clash of civilizations will dominate global politics. The fault lines between civilizations will be the battle lines of the future (Huntington 1993:22)."*

Huntington benadrukt dat de opkomende conflicten niet meer van politieke of economische aard zullen zijn, maar van een culturele aard. De oude, vaak westerse beschavingen verspreidden en vormden de niet-westerse beschavingen. Tegenwoordig in zijn voorspelling zoals Huntington deze beschrijft heeft de niet westerse wereld zich aangesloten bij het westen als verspreiders en vormers van beschaving.

Een beschavingsgebied is de hoogste mogelijke indeling van een cultuur. Een inwoner van de stad Groningen, is een Groninger, een Nederlander, een Europeaan en op het hoogste niveau een Westerling. De verschillende beschavingsgebieden zijn op basis van de geschiedenis ingedeeld. Religie lijkt de voorname indelingsfactor, maar ook taalgebieden hebben tot de indeling van de verschillende beschavingsgebieden bijgedragen. Huntington deelt de wereld in volgens de volgende zeven of acht beschavingsgebieden, te weten:

- Westers;
- Confucianisme;
- Japans;
- Islamitisch;
- Hindoeestaans;
- Slavisch Orthodox;
- Latijns Amerikaans;
- (Afrikaans).

Deze beschavingsgebieden worden in de volgende figuur 7 weergegeven;

Figuur 7: culturele beschavingsgebieden. Bron: Brill (2006)

Conflicten zullen plaatsvinden op de grenzen tussen de boven genoemde beschavingsgebieden. Huntington (1993) geeft zes redenen voor het ontstaan van deze conflicten. De eerste reden is dat er verschillen tussen de beschavingsgebieden bestaan op basis van geschiedenis, taal, cultuur, traditie en als belangrijkste geloof. Huntington geeft aan dat verschillen tussen culturen niet direct leiden tot conflicten en dat conflicten niet altijd gewelddadig zijn. Ten tweede noemt Huntington globalisering als reden. De wereld wordt steeds kleiner en hierdoor ontstaat er steeds meer communicatie over en weer tussen de verschillende beschavingsgebieden. Beschavingsgebieden komen steeds meer met elkaar in aanraking. Een derde reden is ook te herleiden tot globalisering, namelijk het proces dat door (westerse) economische ontwikkelingen en modernisering in gebieden, de bevolking vervreemt van de vaak eeuwenoude lokale identiteiten. Als een antwoord hierop wordt het gat vaak gevuld door religie, wat in bepaalde gevallen kan leiden tot extremisme. Dit extremisme kan tot (bloedige) conflicten leiden. Een vierde reden van het ontstaan van conflicten is dat de elite in de niet-westerse landen ontwestert. In de koloniale en gedeeltelijk post koloniale periode had de elite vaak een westerse educatie genoten. Tegenwoordig is elite vaak binnen de eigen beschaving opgeleid. Een vijfde reden voor de verwachting van conflicten is dat culturen moeilijk uitwisselbaar en comprimerend zijn als bijvoorbeeld economische en politieke ideeën. De laatste reden is dat door regionale en economische ontwikkelingen regionale handelsblokken worden gevormd. Deze regionale handelsblokken kunnen ervoor zorgen dat beschavingen zich bewuster van zichzelf worden.

De theorie van Huntington is van verschillende zijden bekritiseerd. De verschillende beschavingen volgens de indeling van Huntington maakt geen onderverdeling tussen de verscheidenheid binnen deze beschavingen. Zoals eerder beschreven in paragraaf 2.2 is de Islam geen uniforme religie, maar is deze pluriform. Huntington geeft wel aan dat er binnen de Islam een onderverdeling kan worden gemaakt tussen een Arabische, Turkse en Maleische beschaving, toch blijft binnen deze indeling de Islam de hoogste indeling. Daarnaast zijn er gebieden met kwantitatief grote aantallen Moslims, die door Huntington tot een ander beschavingsgebied gerekend worden. India is hier een voorbeeld van. Daarnaast bevinden zich minderheden van andere cultuurgroepen in het Islam beschavingsgebied. De minderheden in gebieden laat Huntington buiten beschouwing. Een ander kritiekpunt is dat de grenzen tussen beschavingen niet scherp te trekken zijn. Het is niet duidelijk wanneer een beschaving ophoudt en een ander begint. Een volgend kritiekpunt is dat beschavingen zich makkelijker aanpassen en ontwikkelen als door Huntington beschreven wordt (Moshiouri 2003, Norris en Inglehart 2002).

2.4 Conclusie

De Islam kan verschillende gedaanten aannemen in verschillende gebieden. Moslims zijn allen aanhangers van de Islam, maar hoe deze Islam zich in gebieden profileert kan verschillen. De spreiding van de Islam geeft onder andere deze diversiteit weer. De kwantitatieve aantallen moslims per gebied geeft de culturele en politieke waarden van moslims weer.

De Islam wordt door het Westen gezien als de 'ander'. Er sprake van 'othering' door het Westen. De geografische beelden van de Islam die bij Westerlingen bestaan vinden vaak hun oorsprong in de geschiedenis en bijbehorende spreiding van de Islam. Het kerngebied van de Islam is het Arabisch Schiereiland, onder andere de Arabische taal en grote hoeveelheden erfgoed zijn terug te vinden in dit gebied. Vanuit het Arabisch Schiereiland heeft de Islam zich snel verspreid naar het Midden Oosten. In het Oriëntalisme wordt vaak de Oriënt als het Arabisch of het Midden Oosten weergegeven. Het Oriëntalisme is de inversie van het gedachtegoed over de westerse wereld. Dit kan zich uiten in positieve (de Oriënt als anders, exotisch, sensueel en verleidelijk) en negatieve (de Oriënt als lui, onwetend, vrouwelijk) beelden. Daarnaast bestaat de stelling 'the clash of civilizations'. De stelling is omstreden, maar staat model voor de politieke beeldvorming met betrekking tot conflicten. Deze stelling is gebaseerd op geografische 'othering'. Er worden conflicten verwacht op de grenzen van culturele beschavingsgebieden, waarvan het westen en de Islam misschien wel de belangrijkste zijn. De Islam beslaat bij deze stelling niet alleen Arabië, maar ook het Midden-Oosten, een gedeelte van China en Indonesië. Toch worden grote aantallen minderheden, zoals de Moslims in India niet meegerekend tot dit beschavingsgebied. Daarnaast wordt de pluriformiteit van de Islam niet aangegeven.

Een andere vorm van geografische beeldvorming is de cognitieve kaart; dat wat men kent ligt dichterbij en neemt een grotere waarde aan.

De verwachting is dat de geografische beeldvorming wat betreft de Oriënt, conflicthaarden en landen dichtbij naar voren komt in de antwoorden op de vragenlijst die zijn gesteld aan de Nederlandse jongeren. Deze antwoorden worden in het volgende hoofdstuk besproken.

3.1 Inleiding

Voor het beantwoorden van de probleemstelling welk geografisch beeld er bestaat van de Islam zijn in het theoretisch kader verschillende beelden besproken. In dit hoofdstuk wordt in navolging van het theoretisch kader gebruik gemaakt van een vragenlijst. Zoals eerder besproken in hoofdstuk 1, bouwt dit onderzoek voort op het onderzoek van Hemmasi, *Spatial Diffusion of Islam: A teaching Strategy* (1992). In dit hoofdstuk zal er verder worden ingegaan op het hoe, waarom en de resultaten van het onderzoek. Daarnaast worden de resultaten van het onderzoek uitgelegd.

3.2 Methode van Onderzoek

De vragenlijst bestaat uit één vraag. De respondenten wordt gevraagd waar ze denken dat absoluut gezien de meeste moslims wonen. Er wordt gevraagd dit in orde van grote in te vullen, te weten van 1 t/m 10. De respondenten mogen niet overleggen bij het invullen van de vragenlijst. Het gaat om het individuele beeld van de respondent. De vraag wordt gesteld om te meten wat het geografische beeld is van de Islam bij de respondenten.

Er wordt gevraagd naar de absoluut grootste aantallen moslims en niet naar relatief gezien de grootste aantallen moslims. De absolute aantallen geven zoals eerder besproken in hoofdstuk 2 de spreiding en het gewicht van de Islam ter wereld aan. De absolute aantallen wegen zwaarder, omdat de absoluut grootste Moslimlanden het politieke en sociaal culturele gewicht wereldwijd weer geven.

De resultaten van het onderzoek worden vergeleken met de situatie zoals deze door de CIA (2005) gemeten is. Het beeld van de respondenten wordt zo vergeleken met de 'werkelijke' situatie.

3.3 Respondenten

Zoals eerder besproken is de vraag door Hemmasi (1992) afgenomen bij zijn studenten tijdens de jaren 1987-1989 aan de Universiteit van North Dakota.

De vragenlijst is vervolgens afgenomen bij 1^e jaars studenten sociale geografie en planologie in Groningen tijdens de introductieweek. De vragenlijst is bij deze respondenten sinds 1996 (tot heden) afgenomen en geeft de mogelijkheid voor een vergelijking in de tijd bij een zelfde vergelijkbare groep studenten. Het aantal respondenten per (studie)jaar is ongeveer 70 tot 80 studenten.

Daarnaast is de vragenlijst afgenomen bij middelbare scholieren in Noord-Nederland. Deze respondenten bestaan uit verschillende leeftijdsgroepen en niveau's, te weten de klassen 1 havo/vwo, 2 atheneum, 3 atheneum, 4 Vwo, 3 Havo en 3 Vmbo. Er is bij minimaal 2 klassen per groep de vragenlijst afgenomen. De keuze is gemaakt voor middelbare scholieren in Noord-Nederland, vanwege de vergelijkbaarheid van de verschillende leeftijds- en niveau groepen binnen deze groep van respondenten. De vragenlijst is ook afgenomen bij internationale uitwisselingsscholieren uit Spanje, Noorwegen, Italië, Roemenië, Turkije, Polen en Slowakijë. De aantallen respondenten liggen te laag om een valide beeld te geven van de resultaten van deze scholieren. De antwoorden op de vragenlijst zullen in paragraaf 3.8.3 besproken worden om een indicatie van deze landen weer te geven.

De gegevens zijn vervolgens verwerkt in een excel bestand. Het eerst genoemde land door de respondent ontvangt 10 punten, het land als tweede genoemd door de respondent ontvangt negen punten, etc. Aan de hand van het totale aantal punten per land, wordt de rangorde bepaald.

3.5 Algemene opmerkingen ter inleiding resultaten

Bij het afnemen van de vragenlijst is het opvallend is dat de middelbare scholieren en studenten moeite hebben met het bedenken van 10 landen. Een enkele middelbare scholier geeft aan niet meer dan 3 landen te kennen. Het kost de brugklassers en de wat lagere niveau's meer moeite dan de wat oudere leerlingen in de hogere niveau's.

Het is erg moeilijk gebleken om de scholieren en studenten de vragenlijst in volledige stilte te laten invullen. Zelfs bij duidelijke waarschuwingen en strenge controle, is de neiging sterk aanwezig om met andere leerlingen of studenten te overleggen. Hieruit blijkt een stuk onzekerheid van de leerlingen en studenten ten aanzien van de vragenlijst.

Omdat de wens bestaat om alle groepen respondenten met elkaar te vergelijken, is er de keuze gemaakt voor een top 10 correlatie. Dit betekent dat de Top 10 van de CIA (2005) wordt vergeleken met de bijbehorende scores van de verschillende groepen. Daarnaast wordt de Top 10 score van de groepen gecorreleert aan de bijbehorende rangorde van de CIA (2005). Dit geeft uiteindelijk twee correlaties cijfers. Wij zijn ons er van bewust dat wanneer er gekozen zou zijn voor andere scores, de correlaties cijfers kunnen verschillen. In dit geval wordt uitgegaan van de top 10 correlatie in verband met de aantallen respondenten per groep.

3.6 Beeld alle Respondenten

In Tabel 4 wordt het top 25 beeld weergegeven van alle respondenten. De landen in het Midden-Oosten (Iran, Irak, Saudi-Arabië, Israël) scoren relatief gezien hoger dan de landen in Azië (Indonesië, Pakistan, Bangladesh, India, China) en Afrika (Egypte, Nigeria, Ethiopië). Uitzonderingen hierop zijn Turkije en Marokko welke naar verhouding tot het CIA Factbook (2005) hoger scoren. Daarnaast scoren de Westerse landen Amerika, Nederland en Duitsland hoog.

De hoge score van de landen in het Midden Oosten zou verklaard kunnen worden aan de hand van de beeldvorming van de Islam, zoals besproken is in het theoretisch kader. Arabië is het kerngebied van waar de Islam zich heeft verspreid richting andere gebieden. Daarnaast bespreekt het Oriëntalisme vaak het Midden-Oosten. Zoals ook uit de resultaten van de respondenten naar voren komt, wordt dit gebied vaak geïdentificeerd met de Islam. Daarnaast vinden in de landen Iran, Irak, Afghanistan en Israël naar verhouding vaak conflicten plaats wat de reden zou kunnen zijn dat deze landen hoog scoren.

Het is bijzonder dat Israël hoog scoort. Het gezegde 'men heeft de bel horen luiden, maar weet niet waar de klepel hangt' geeft misschien wel het beste weer waarom Israël vaak door de respondenten genoemd wordt. Israël is immers een staat voor de Joden. De hoge rang van Israël betekent dat er weinig kennis bestaat over het conflict tussen de Palestijnen en de Israëliërs. De keuze van Israël is waarschijnlijk het resultaat van de ligging van Israël op het Arabisch schiereiland en de hoeveelheid media aandacht voor het Israëliësch en Palestijns conflict.

Daarnaast scoren Turkije en Marokko vrij hoog. Dit antwoord kan verklaard worden aan de hand van de migratiestromen van de afgelopen decennia. In Nederland wonen Turkse en Marokkaanse migranten. De respondenten zijn bekend met deze groepen migranten en identificeren deze met de Islam.

Nederland en andere westerse landen scoren hoog. Dit zou eveneens verklaard kunnen worden aan de hand van de migratiestromen van de laatste decennia. Een andere reden is de cognitieve kaart; wat men kent wordt eerder genoemd.

Beeld Respondenten <i>N=1082</i>		CIA (2005)	
Iran	1	Indonesia	1
Iraq	2	Pakistan	2
Turkey	3	India	3
Saudi Arabia	4	Bangladesh	4
Indonesia	5	Turkey	5
Morocco	6	Iran	6
Pakistan	7	Egypt	7
India	8	Nigeria	8
Afghanistan	9	China	9
Egypt	10	Algeria	10
Algeria	11	Ethiopia	11
Israel	12	Morocco	12
China	13	Afghanistan	13
United States	14	Sudan	14
Netherlands	15	Saudi Arabia	15
Russia	16	Iraq	16
Syria	17	Uzbekistan	17
Tunisia	18	Yemen	18
Libya	19	Syria	19
Sudan	20	Tanzania	20
Bangladesh	21	Malaysia	21
Kazakhstan	22	Mali	22
Nigeria	23	Tunisia	23
Germany	24	Senegal	24
Jordan	25	Niger	25

Tabel 4: Beeld Respondenten

3.7 Beeld Studenten

Aan de eerstejaars studenten Sociale Geografie en Planologie is sinds cohort 1996/1997 de vraag gesteld waar ze denken waar de meeste Moslims wonen. De top 25 (CIA 2005) met daarnaast de gemiddelde score van de studenten wordt weergegeven in Tabel 5.

Land	Rank Studenten <i>N=754</i>	Rank CIA (2005)
Iran	1	6
Iraq	2	16
Indonesia	3	1
Turkey	4	5
Saudi Arabia	5	15
India	6	3
Morocco	7	12
Pakistan	8	2
Egypt	9	7
Algeria	10	10
Afghanistan	11	13
China	12	9
United States	13	33
Russia	14	28
Syria	15	19
Israel	16	67
Tunisia	17	23
Libya	18	35
Sudan	19	14
Bangladesh	20	4
Nigeria	21	8
Jordan	22	36
Kazakhstan	23	26
Germany	24	60
Kuwait	25	57

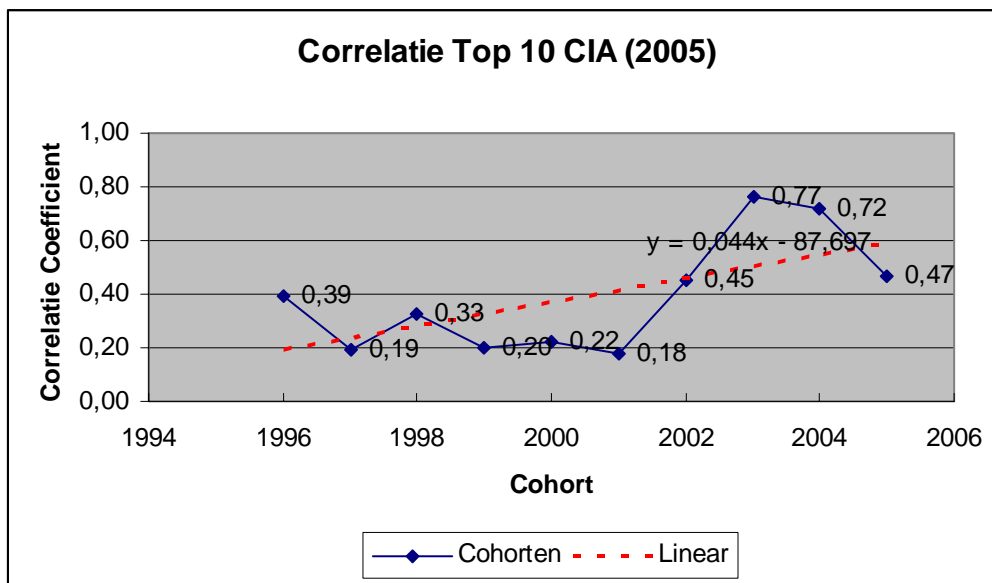
Tabel 5: Beeld Studenten

Evenals het totale beeld van alle respondenten (tabel 4) scoren de landen in het Midden-Oosten naar verhouding hoger dan de landen in Azië en Afrika. De verwachting is dat de studenten in verhouding tot de andere groepen (middelbare scholieren) beter scoren. Deze verwachting is terug te vinden in de resultaten. Indonesië scoort naar verhouding tot het totaal hoger. Daarnaast scoren Marokko en Turkije in vergelijking tot het totaal lager. Ook komt Nederland niet in de top 25 van de studenten voor. Amerika en Duitsland staan er wel in.

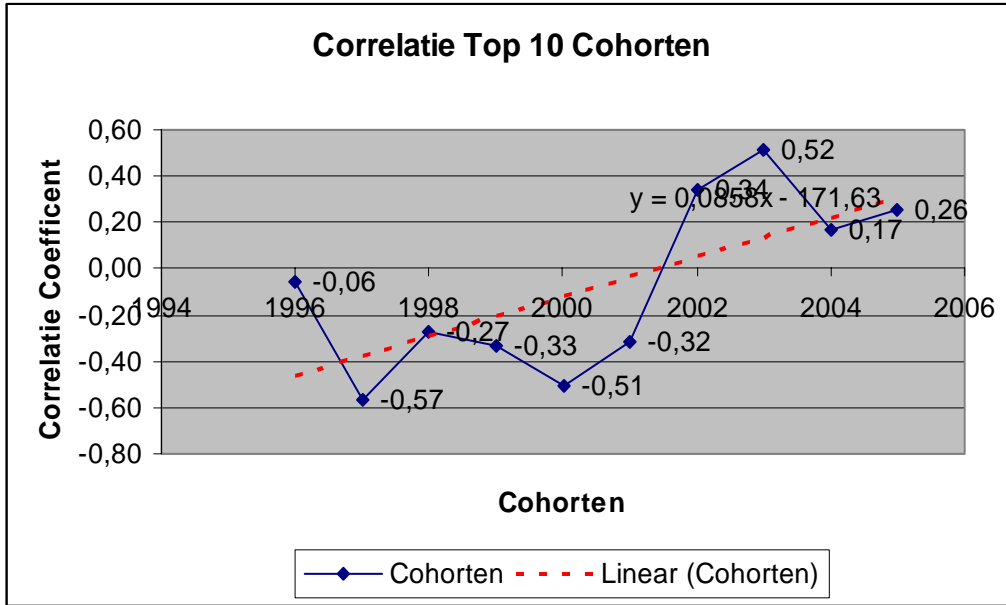
3.7.1 Vergelijking cohorten

In figuur 8 wordt de correlatie van de Top 10 (CIA 2005) tot de bijbehorende scores van de studenten weergegeven. In figuur 9 wordt de correlatie van de studenten Top 10 tot de bijbehorende rang van de CIA (2005) weergegeven. De correlatie score fluctueert sterk per cohort, maar wanneer er gekeken wordt naar de lineaire regressie van de correlatie, kan er worden opgemerkt dat de score zich in de loop der jaren verbetert.

Het verbeteren van de kennis in de loop der jaren zou verschillende oorzaken kunnen hebben. Het zou kunnen wijzen op toeval, meer aandacht voor de Islam in het onderwijs of een betere informatievoorziening van verschillende media.

Figuur 8: Correlatie top 10 CIA (2005) tot Cohorten. Bron: Eigen onderzoek

Figuur 9: Correlatie top 10 Cohorten tot CIA Factbook (2005). Bron: Eigen onderzoek

3.7.1.1 Gebeurtenissen in de Media

Er zou verwacht kunnen worden dat specifieke gebeurtenissen met veel media aandacht gevolgen kunnen hebben voor de resultaten per cohort. In de volgende paragraaf is een selectie gemaakt van belangrijke media gebeurtenissen in de landen Algerije, Indonesië en Libië. Deze landen worden besproken, omdat deze landen de laatste decennia woelige jaren hebben beleefd. De achtergronden en gebeurtenissen worden kort uitgelicht. Deze zullen vergeleken worden met de resultaten per cohort (Tabel 6). Een kanttekening die gemaakt moet worden is dat er geen direct verband kan worden aangetoond tussen conflicten in de media en het beeld van de studenten, er zijn meerdere variabelen die het beeld van de student bepalen. Toch geeft een verandering in de resultaten per cohort een indicatie van de invloed van conflicten in de media.

Land	05	04	03	02	01	00	99	98	97	96
Iran	1	2	6	1	1	1	1	1	1	1
Iraq	3	3	7	3	3	2	2	2	2	2
Indonesia	2	1	1	2	6	7	5	5	8	5
Turkey	5	7	5	5	2	5	3	4	3	6
Saudi Arabia	6	4	3	6	5	4	6	3	5	4
India	4	5	4	4	7	6	10	8	10	3
Morocco	9	8	8	9	4	3	4	9	4	8
Pakistan	7	6	2	7	10	10	8	7	9	7
Egypt	10	10	10	8	9	8	9	10	7	9
Algeria	11	14	11	15	8	9	7	6	6	10
Afghanistan	8	9	9	10	11	11	11	11	11	11
China	12	11	14	12	15	12	14	18	19	12
United States	19	15	16	11	17	14	12	15	23	16
Russia	32	20	12	13	19	16	13	18	15	13
Syria	15	18	21	22	13	17	15	17	13	15
Israel	28	13	26	16	12	18	18	16	12	25
Tunisia	14	32	19	25	14	13	17	14	17	17
Libya	17	24	30	21	16	15	27	12	18	14
Sudan	13	17	17	28	22	20	15	13	28	17
Bangladesh	18	12	14	22	24	25	23	21	26	17
Nigeria	16	16	13	17	20	36	24	35	33	37
Jordan	24	22	23	18	18	26	20	20	16	30
Kazakhstan	28	47	31	33	22	24	30	30	14	20
Germany	26	26	22	14	30	20	19	21	46	44
Kuwait	25	28	45	19	32	22	21	35	30	27

Tabel 6: Beeld studenten per cohort

Algerije

In 1830 vielen de Fransen voor het eerst Algiers binnen. Voor deze inval hoorde Algerije bij de Ottomanen. Pas in 1900 was Algerije volledige veroverd door de fransen. In deze tijd immigreerden veel Fransen en andere Europeanen naar Algerije.

In 1952 begon het nationale bevrijdingsfront een guerilla voor de onafhankelijkheid van Algerije. In 1962 was dit een feit. Er kwam een socialistisch dictoriaal bewind in Algerije.

In 1990 komt er verzet tegen de één partij regering, waardoor er in 1991 verkiezingen worden uitgeroepen. In de eerste ronde leek het erop dat de islamitische partij Armée Islamique du Salut de winst zou behalen. De overheid annuleerde de tweede ronde uit angst voor een einde aan de democratie. Dit leidde tot guerrilla's tegen de overheid en uiteindelijk tot een burgeroorlog die aan meer dan 60.000 mensen het leven kostte. In de jaren tussen 1994-1998 zijn er sprake van massamoorden met als dieptepunt 1997 (ten tijde van de verkiezingen).

gen). In 1999 wordt amnestie voorgesteld aan de rebellen met als voorwaarde dat ingeleverd zouden worden. In 2002 zijn de meeste guerilla groepen verdwenen (Schulze 2000, Ulrich 1999, Volkskrant)

De evenementen in Algerije zoals zijn terug te herleiden in de resultaten van de studenten. In 1997, het jaar met de meeste slachtoffers (en media aandacht) scoort Algerije hoger. Algerij scoort nog hoog in de jaren 1998 en 1999 waarna Algerije over het algemeen vanaf 2000 steeds iets lager scoort. Dit komt overeen met het rustiger worden van het conflict sinds 2000.

Indonesië

Van 1945 tot 1949 vond er in Indonesië de oorlog voor de onafhankelijkheid van Nederland plaats. Onder zware internationale druk erkende in 1949 Nederland Indonesië als onafhankelijke staat.

In 1967 komt generaal Soeharto door een bloedige staatsgreep die aan duizenden mensen het leven kost aan de macht. Soeharto voert een corrupt bewind, waarbij hij zichzelf en zijn familie verrijkt. Ten tijde van de economische crisis In 1998 vinden er (studenten) demonstraties tegen zijn bewind plaats. Hij treedt in 1998 af. Na Soeharto wordt de vice-president Habibie beëdigd als president. De studenten eisen ook zijn aftreden. In 1999 vinden er verkiezingen plaats, door steun van een aantal Islamitische partijen en het leger wordt Wahid president. In 2001 wordt Wahid opgevolgd door Soekarnoputri als eerste vrouwelijke president. In 2004 worden presidentiële verkiezingen gehouden, met Susilo Bambang Yudhoyono als winnaar.

In 1999 breken er onlusten tussen Moslims en Christen uit op de Molukken, waarbij er op Ambon vele doden vallen. Daarna wordt er in 1999 een referendum gehouden in Oost-Timor. De uitkomst van het referendum is de wens tot onafhankelijkheid van Oost-Timor. Dit leidt tot bloedige opstanden van de pro Indonesische militie. In 2002 wordt Oost-Timor onafhankelijk verklaard.

In oktober 2002 vindt er een bomaanslag plaats op Bali. De verdachten zijn Jemaah Islamiah, een Aziatisch netwerk van Moslim extremisten. Indonesië sluit zich na deze aanslag aan bij de wereldwijde strijd tegen terreur (Schulze 2000, Ulrich 1999 en de Volkskrant).

Wanneer er gekeken wordt naar de score van Indonesië bij de studenten is er geen duidelijke relatie te zien tussen de scores en de gebeurtenissen in Indonesië. De scores van de jaren 1998 en 1999 zijn gelijk aan de score in 1996. Daarnaast wordt in 2000 het jaar na de conflicten op de Molukken en Oost-Timor niet beduidend hoger gescoord. De hoge score van cohort 2002 is verassend, de vragenlijst is namelijk bij dit cohort afgenomen vóór de aanslagen van oktober. De verwachting is dat na de aanslagen van 2002 op Bali door de studenten hoger gescoord wordt. Deze verwachting komt uit, want in 2003, 2004 en 2005 scoort Indonesië hoog. Dit zou kunnen betekenen dat de politieke gebeurtenissen en de conflicten op Oost-Timor en de Molukken niet tot gevolg hebben dat Indonesië als moslimstaat wordt herkend. De aanslagen op Bali lijken wel voor de bewustwording van Indonesië als moslimstaat te zorgen.

Libië

In 1951 wordt Libië een onafhankelijk koninkrijk. In 1969 vindt er een staatsgreep plaats onder leiding van kolonel Ghadaffi. Hij houdt een nationalistisch, islamitisch en dictatoriaal bewind. De oliewinning wordt genationaliseerd. De Engelsen en Amerikanen moeten Libië verlaten.

Tijdens de jaren tachtig heeft Libië verschillende conflicten. Het hoogtepunt van de conflicten is het bombardement in 1986 van Amerika op de hoofdstad Tripoli. De reden hiervoor was de rol in het terrorisme van Libië.

In 1988 explodeerde boven het schotse plaatsje Lockerbie een Boeing. Libië werd als schuldige aangewezen. Ten gevolge hiervan werd door de Verenigde Naties in 1992 sancties afgekondigd tegen Libië, omdat deze weigerde de verdachten uit te leveren.

In 1999 vindt alsnog in Nederland het proces tegen de verdachten van de Lockerbie zaak plaats. Libië erkent in 2003 de verantwoordelijkheid voor de Lockerbie ramp, waardoor de sancties worden opgeheven.

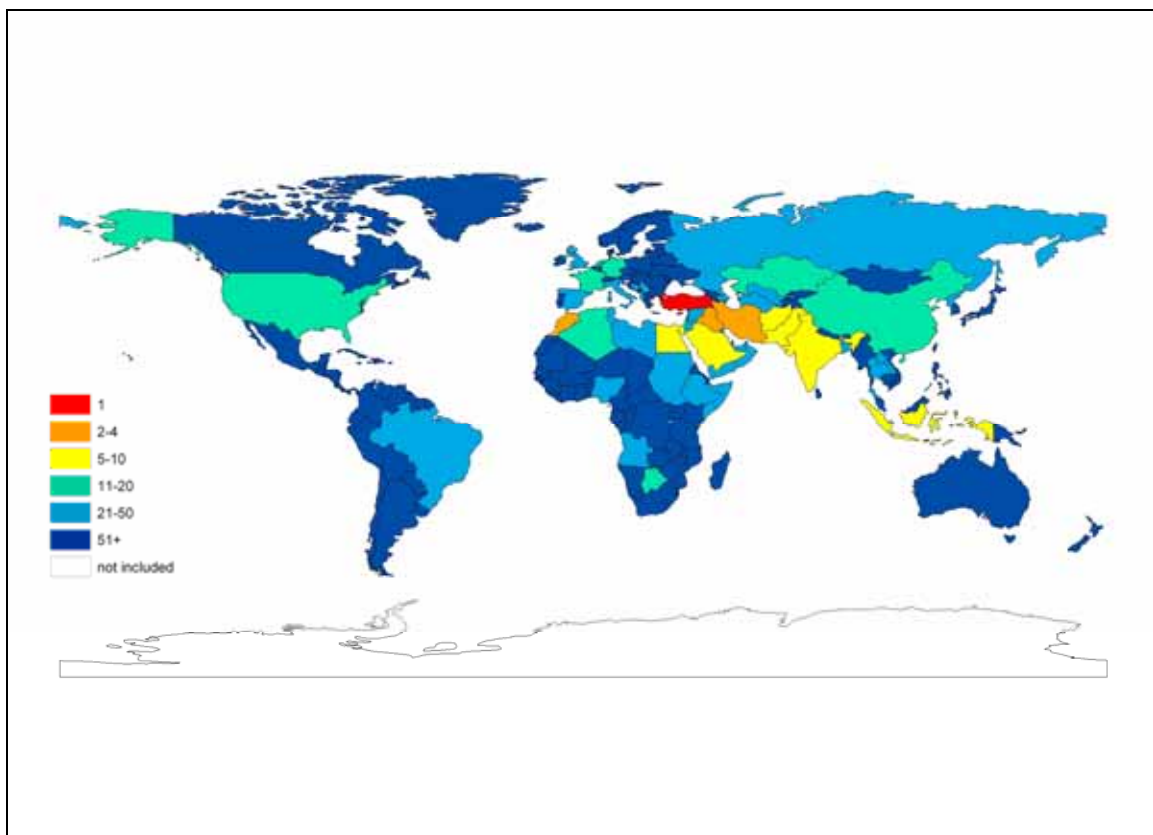
Wanneer de scores van de studenten vergeleken worden met de gebeurtenissen in Libië dan is er geen duidelijk verband te herkennen. Vanaf cohort 1996 scoort Libië relatief hoog. In 1999 scoort Libië relatief laag. Waarna wel, waarschijnlijk als gevolg van de Lockerbie zaak er in 2000 en 2001 weer relatief hoog gescoord wordt. Vanaf 2002 daalt de score van de studenten. In 2005 scoort Libië verassend hoger.

3.7.1.2 Conclusie gebeurtenissen in de Media

Er kan geen eenduidig verband worden aangegeven tussen verschillende gebeurtenissen in de media en de invloed hiervan. Een reden hiervoor kan zijn dat bepaalde gebeurtenissen wel geïdentificeerd worden met de Islam en andere niet. Opvallend is dat de terroristische aanslag in Indonesië in 2002 grote indruk lijkt te maken.

3.8 Beeld groepen scholieren

In figuur 10 is het beeld van de scholieren over de spreiding van de Islam weergegeven. Evenals het algemene beeld weergeeft scoren de landen Turkije, Marokko, Iran en Irak relatief hoog. In de volgende paragraaf zal het beeld per niveau, leeftijds- en internationale groep scholieren besproken worden.

Figuur 10: Beeld scholieren. Bron: eigen onderzoek

3.8.1 Beeld Niveau groepen

Aan de leerlingen uit de klassen 3 Vmbo, 3 Havo en 3 Atheneum is gevraagd waar ze denken dat de meeste Moslims wonen. In deze paragraaf worden de drie niveau groepen met elkaar vergeleken. In de volgende tabel (tabel 7) wordt de top 25 volgens de CIA (2005) en per niveau groep weergegeven.

Rang	CIA (2005)	Vmbo <i>N=39</i>	Havo <i>N=38</i>	Atheneum <i>N=46</i>
1	Indonesia	Turkey	Turkey	Saudi Arabia
2	Pakistan	Morocco	Iran	Turkey
3	India	Iran	Iraq	Iraq
4	Bangladesh	Iraq	Morocco	Iran
5	Turkey	Afghanistan	Afghanistan	Afghanistan
6	Iran	Indonesia	Indonesia	Morocco
7	Egypt	Netherlands	Netherlands	Indonesia
8	Nigeria	Pakistan	Pakistan	Pakistan
9	China	Saudi Arabia	Saudi Arabia	India
10	Algeria	Egypt	India	Egypt
11	Ethiopia	Israel	Egypt	Kazakhstan
12	Morocco	Yugoslavia	Bosnia and Herzegovina	Netherlands
13	Afghanistan	United States	Israel	Kuwait
14	Sudan	Russia	France	Yemen
15	Saudi Arabia	Germany	Germany	China
16	Iraq	France	United States	United States
17	Uzbekistan	Spain	Spain	Algeria
18	Yemen	Thailand	Nigeria	Oman
19	Syria	India	Azerbaijan	Lebanon
20	Tanzania	Palestine	Bangladesh	Syria
21	Malaysia	Kazakhstan	Russia	United Arab Emirates
22	Mali	Somalia	Kuwait	Israel
23	Tunisia	Guinea	Somalia	Botswana
24	Senegal	China	Ethiopia	Russia
25	Niger	Syria	China	Libya

Tabel 7: Top 25 CIA(2005) en per Niveaugroep

De landen die naar verhouding tot het CIA Factbook (2005) hoog scoren zijn vergelijkbaar met het algemene beeld zoals beschreven in paragraaf 3.6 beeld van de respondenten. De landen in het Midden Oosten scoren hoog. Marokko en Turkije scoren bij de drie groepen hoog, maar hoe hoger het niveau hoe meer dit afzwakt. Opvallend is dat Saudi Arabië bij de Atheneum klas op nummer 1 staat. Nederland scoort hoog bij de Vmbo en Havo klas. Bij de Atheneum groep scoort deze lager. Daarnaast worden door de Vmbo en Havo groepen de West Europese landen Duitsland, Frankrijk, en Spanje vaak genoemd. De Atheneum klas noemt deze niet. De landen welke in overeenstemming met het algemene beeld te laag scoren zijn de landen buiten het Midden-Oosten, De Aziatische en Noord-Afrikaanse landen.

Daarnaast kan opgemerkt worden dat de landen in de top 10 (CIA 2005) op uitzondering na van Iran en Turkije veel te laag scoren bij de scholieren. Van de Top 25 landen (CIA 2005) scoren maar 6 landen te hoog bij de scholieren. Dit geeft aan dat de scholieren landen buiten de Top 25 (CIA 2005) overschatten ten opzichte van de landen in de Top 25 (CIA 2005).

Er kan verwacht worden dat bij een hoger niveau er beter gescoord wordt op de vragenlijst. Dit komt wel gedeeltelijk naar voren wanneer men naar de antwoorden kijkt, immers scoren Nederland, de West-Europese landen, Marokko en Turkije lager bij de Atheneum groep. Wanneer echter de correlaties (Tabel 8) bekeken worden, is de slotsom anders. Er wordt niet hoger gescoord bij een hoger niveau.

	3 Vmbo	3 Havo	3 Atheneum
Correlatie Top 10 CIA tot scores scholieren	0,48	0,63	0,30
Correlatie Top 10 Scholieren tot rang CIA Factbook (2005)	0,15	0,02	-0,57

Tabel 8: Correlatie Top 10 Niveau groepen. Bron: CIA Factbook (2005) en eigen onderzoek

3.8.2 Beeld Leeftijdsgroepen

Aan de leerlingen van de eerste, tweede, derde en vierde klas is gevraagd waar ze denken dat de meeste Moslims wonen. In deze paragraaf worden de vier leeftijdsgroepen met elkaar vergeleken. In de volgende tabel (tabel 9) wordt de top 25 volgens de CIA (2005) en per leeftijdsgroep weergegeven.

	CIA (2005)	1 ^e groep ¹ <i>Leeftijd 12/13</i> <i>N=44</i>	2 ^e groep ² <i>Leeftijd 13/14</i> <i>N=30</i>	3 ^e groep ³ <i>Leeftijd 14/15</i> <i>N=46</i>	4 ^e groep ⁴ <i>Leeftijd 15/16</i> <i>N=70</i>
1	Indonesia	Morocco	Turkey	Saudi Arabia	Turkey
2	Pakistan	Saudi Arabia	Iran	Turkey	Iraq
3	India	Turkey	Iraq	Iraq	Iran
4	Bangladesh	Iraq	Afghanistan	Iran	Afghanistan
5	Turkey	Iran	Morocco	Afghanistan	Morocco
6	Iran	Israel	Saudi Arabia	Morocco	Saudi Arabia
7	Egypt	Netherlands	Israel	Indonesia	Pakistan
8	Nigeria	Afghanistan	Netherlands	Pakistan	India
9	China	Egypt	Egypt	India	Indonesia
10	Algeria	Pakistan	Pakistan	Egypt	Egypt
11	Ethiopia	United States	India	Kazakhstan	Netherlands
12	Morocco	Indonesia	Algeria	Netherlands	Israel
13	Afghanistan	India	Angola	Kuwait	United States
14	Sudan	China	Tunisia	Yemen	China
15	Saudi Arabia	Tunisia	France	China	Palestine
16	Iraq	Algeria	Kuwait	United States	Algeria
17	Uzbekistan	Kazakhstan	Germany	Algeria	Libya
18	Yemen	Palestine	Bosnia and Herzegovina	Oman	Botswana
19	Syria	Angola	Yugoslavia	Lebanon	Albania
20	Tanzania	Jordan	Palestine	Syria	Tunisia
21	Malaysia	France	Rwanda	United Arab Emirates	Turkmenistan
22	Mali	Botswana	Syria	Israel	Bosnia and Herzegovina
23	Tunisia	Brazil	United States	Botswana	France
24	Senegal	Italy	Bulgaria	Russia	Sudan
25	Niger	Laos	Botswana	Libya	Syria

Tabel 9: Top 25 CIA (2005) en leeftijdsgroep. Bron: Eigen onderzoek

¹ 1 Havo/Vwo

² 2 Atheneum

³ 3 Atheneum

⁴ 4 Vwo

Marokko en Turkije scoren bij de verschillende leeftijdsgroepen erg hoog, waarbij de eerste groep Marokko een eerste plaats toekent en de tweede en vierde groep Turkije. Daarnaast scoren eveneens zoals besproken in het algemene beeld de landen in het Midden-Oosten hoger dan de landen in Azië en Afrika. Opvallend is dat Israël in de eerste, tweede en vierde groep hoog scoren. Nederland scoort bij de eerste en tweede groep hoog, terwijl deze bij de derde en vierde groep lager scoort. Opmerkelijk is dat de tweede groep Indonesië een 42ste plaats toekent. Indonesië scoort bij de derde en vierde groep wel binnen de Top 10. Saudi Arabië, het kerngebied van de Islam scoort bij alle groepen hoog.

De verwachting is dat bij een hogere leeftijd beter wordt gescoord. Wanneer het algemene beeld in beschouwing wordt genomen, scoren de oudere groepen niet beduidend beter. De tweede groep scoort slecht. In verhouding tot de eerste groep scoort de tweede groep lager, mede dankzij de lage score die de tweede groep aan Indonesië toekent. Daarnaast is er geen betere score bij de vierde groep te herkennen ten opzichte van de derde groep. Wel kan er gesteld worden dat bij de jongere groepen Turkije en Marokko hoger scoren.

Wanneer er gekeken wordt naar de correlatie (Tabel 10) geeft deze hetzelfde algemene beeld. Er is geen duidelijke verbetering per leeftijdsgroep te herkennen. Bij de correlatie tot de top 10 CIA 2005, scoren wanneer de studenten wel (naar verwachting) het hoogst. Anderzijds scoort de derde groep hoger dan vierde groep en scoort de tweede groep lager dan de eerste groep. Er is geen verband tussen leeftijd en score. Wel scoren Nederland, Marokko en Turkije lager bij de oudere groepen en de Arabische en Aziatische landen hoger bij de oudere groepen. Daarnaast scoren de studenten wel beter.

	1 ^e groep <i>12/13 jaar</i>	2 ^e groep <i>13/14 jaar</i>	3 ^e groep <i>14/15 jaar</i>	4 ^e groep <i>15/16 jaar</i>	Studenten
Correlatie Top 10 CIA tot scores scholieren	0,13	-0,11	0,30	0,14	0,35
Correlatie Top 10 Scholieren tot rang CIA Factbook	0,09	0,30	-0,57	-0,44	-0,04

Tabel 10: Correlatie Top 10 Leeftijdsgroepen. Bron CIA Factbook (2005) en eigen onderzoek

3.8.3 Beeld internationale scholieren

Aan zes groepen internationale scholieren, te weten Spanjaarden, Italianen, Noren, Turken, Roemenen, Polen en Slowaken is gevraagd waar ze denken dat de meeste Moslims wonen. Aangezien de geringe aantallen respondenten per groep, kunnen er geen uitspraken per groep gedaan worden. De resultaten kunnen wel als indicatie dienen. In de volgende tabel (tabel 11) wordt de top 10 volgens de CIA (2005) en per internationale groep scholieren weergegeven.

	CIA (2005)	Spanjaarden <i>N=11</i>	Italianen <i>N=12</i>	Noren <i>N=12</i>	Turken <i>N=11</i>	Roemenen <i>N=7</i>	Polen <i>N=6</i>
1	Indonesia	Turkey	Turkey	Iran	Turkey	Turkey	Turkey
2	Pakistan	Afghanistan	Saudi Arabia	Iraq	Afghanistan	Iraq	Iran
3	India	Iraq	Iran	Pakistan	Iran	Saudi Arabia	Iraq
4	Bangladesh	Iran	Iraq	Turkey	Iraq	Iran	Afghanistan
5	Turkey	Morocco	Egypt	Saudi Arabia	Egypt	Afghanistan	Saudi Arabia
6	Iran	India	Morocco	Afghanistan	Saudi Arabia	Egypt	India
7	Egypt	Palestine	Afghanistan	India	India	United States	Egypt
8	Nigeria	Pakistan	Yemen	Egypt	Turkmenistan	Pakistan	Pakistan
9	China	Egypt	Italy	Israel	Germany	Sudan	Tunisia
10	Algeria	Saudi Arabia	Tunisia	Botswana	Pakistan	Morocco	United States

Tabel 11: Top 10 internationale scholieren

Turkije wordt bij elke groep als nummer 1 aangewezen, waarop de Noren uitzondering zijn. Iran, Irak, Afghanistan en Saudi Arabië scoren bij elke groep hoog. Marokko wordt genoemd door de Spanjaarden, de Italianen en de Roemenen. De Noren, Turken en Polen noemen Marokko niet als Moslimland binnen de Top 10. Een reden hiervoor is dat de in Spanje, Italië en Roemenië evenals Nederland te maken hebben met Marokkaanse migranten. In Noorwegen zijn de Pakistanen, Irakezen en Iraniërs de grootste groepen moslim migranten (Hagelund 2002). Deze groepen scoren bij de Noorse scholieren hoog.

Opvallend is dat Italië een negende plek scoort bij de Italianen en Turkije een eerste plek bij de Turken, evenals Nederlandse scholieren schatten ze de Moslim populatie in eigen land groot.

Turkmenistan scoort hoog bij de Turken, een verklaring hiervoor is dat Turkmenistan een buurland van Turkije is. Daarnaast scoort Duitsland hoog bij de Turken, een reden hiervoor is dat er grote aantallen Turkse migranten in Duitsland wonen.

Wanneer er gekeken wordt naar de correlatie (tabel 12), scoren de Noren veruit het hoogste. Er zou verwacht kunnen worden dat in Noorwegen scholieren beter geïnformeerd worden over de Islam. Een andere reden kan zijn dat de migrantenstromen in Noorwegen een ander beeld weergeven. Iran, Irak en Pakistan scoren hoog. Uit deze landen komen de meeste Noorse moslim migranten.

Correlatie Top 10 CIA tot scores scholieren	Spanjaarden	Italianen	Noren	Turken	Roemenen	Polen	Slowaken
	0,29	0,29	0,47	0,22	0,25	0,11	0,34
Correlatie Top 10 Scholieren tot rang CIA Factbook	0,14	0,56	0,65	0,43	0,10	0,45	0,31

Tabel 12: Correlatie Top 10 internationale groepen. Bron: CIA factbook (2005) en eigen onderzoek

3.9 Conclusie

Uit de gegeven antwoorden blijkt dat zowel studenten als scholieren een gebrekkig beeld hebben van de Moslimwereld. De resultaten van de respondenten geven een beeld weer die in lijn ligt met de beeldvorming zoals besproken in het theoretisch kader. De landen die hoog scoren zijn de landen in het Midden-Oosten. Dit te verklaren is aan de hand van de geschiedenis van de spreiding van de Islam. Daarnaast scoren Marokko en Turkije hoog. Dit kan verklaard worden aan de hand van de migratiestromen van de laatste decennia. Nederland en de Westerse landen scoren relatief hoog, deze hoge score hangt eveneens samen met de migratiestromen van de afgelopen decennia en met de cognitieve kaart. Wat men goed kent, kent men meer waarde toe. Daarnaast kunnen conflicten leiden tot een hogere score van bepaalde landen.

De groep studenten scoort ten opzichte van de middelbare scholieren het hoogst. Bij enkele gebeurtenissen in de media lijkt het of de resultaten van de cohorten beïnvloed wordt, maar dit gebeurt niet bij elke gebeurtenis. Een oorzaak hiervan kan zijn dat niet alle gebeurtenissen in verband worden gebracht met de Islam. Extremisme lijkt wel in verband te worden gebracht met de Islam. Dit komt naar voren in het voorbeeld van Indonesië. Er kan vastgesteld worden dat de vragenlijst in de loop der cohorten beter wordt ingevuld. Dit zou onder andere kunnen wijzen op toeval, een verbeterde informatievoorziening in het onderwijs dan wel media. De verschillende leeftijds- en niveau groepen geven geen duidelijke hogere score weer bij een hoger niveau of oudere groep. De internationale groepen scholieren geven hetzelfde beeld weer als het algemene beeld. De Noren beantwoorden de vragenlijst het sterkst. De hoge score zou in verband kunnen staan met de herkomstlanden van de Noorse moslim migranten. Daarnaast zou er zou verwacht kunnen worden dat er in Noorwegen sprake is van een betere informatievoorziening wat betreft de Islam in vergelijking tot de andere landen.

De antwoorden van de verschillende cohorten studenten en groepen middelbare scholieren wisselen sterk. Het lijkt er af en toe op alsof 'er maar wat ingevuld wordt'. Dit sluit aan op de gebrekkige antwoorden van de groepen en op het beeld dat zowel studenten als scholieren er moeite mee hebben om tien landen te noemen en zelfstandig de vragenlijst in te vullen. Dit duidt op een gebrek aan geografische kennis en op een gebrek van geografische kennis van de Islam.

Voor dit onderzoek is de volgende probleemstelling gesteld:

Wat zijn de beelden van de spreiding van de Islam onder jongeren en waar zijn deze beelden op gebaseerd?

Het antwoord op de probleemstelling is dat de beelden die er bestaan over de spreiding van de Islam bij jongeren onvolledig zijn.

De beelden die er van de spreiding van de Islam bestaan zijn gebaseerd op geografische 'othering'. De Islam wordt beschreven als anders aan de hand van 'the self' (het westen). Hierop is het Oriëntalisme gebaseerd. Het Oriëntalisme identificeert van oudsher de Moslims met het Midden-Oosten. Dit beeld van de Islam is gebaseerd op het historische kerngebied van de Islam. Daarnaast bestaat het beeld van de Islam als een beschavingsgebied waar op de grenzen met andere beschavingsgebieden conflicten verwacht kunnen worden. De resultaten van de afgenomen vragenlijst onder jongeren sluiten hierop aan. De landen in het Midden Oosten scoren naar verhouding hoger dan de landen in Azië en Afrika.

In de geografische beelden over de Islam wordt de Islam als uniform beschouwd. Het gevaar van de uniforme benadering van de Islam is dat de Islam als niet veranderlijk kan worden beschouwd. Uit de theologische interpretaties en geografische spreiding van de Islam komt juist de diversiteit van de Islam naar voren.

Jongeren vinden het over het algemeen moeilijk om tien landen te noemen waar de meeste moslims wonen. Daarnaast fluctueren de antwoorden tussen de cohorten studenten en de leeftijds- en niveau groepen sterk. De studenten en scholieren lijken af en toe maar wat in te vullen. Het met moeite kunnen noemen van tien landen geeft aan dat er geringe geografische kennis bestaat van de Islam.

De studenten scoren in vergelijking tot de scholieren het sterkst. Daarnaast scoren de cohorten studenten in de loop der jaren beter op de vragenlijst. Een reden hiervoor zou een verbeterde informatievoorziening kunnen zijn. Er zou hierbij gedacht kunnen worden aan extra media-aandacht voor moslims in Azië of aan extra aandacht voor de Islam in het onderwijs.

Marokko, Turkije en Nederland scoren bij studenten en scholieren relatief hoog. Deze hoge score hangt samen met de migratiestromen van de afgelopen decennia en de cognitieve kaart. De cognitieve kaart houdt in dat wat men goed kent, meer waarde toekent. Over het algemeen kan wel worden opgemerkt dat de lagere leeftijds- en niveau groepen over het algemeen een hogere rang toekennen aan Marokko, Turkije en Nederland. Het zou kunnen betekenen dat de hogere leeftijds- en niveau groepen een genuanceerder beeld hebben over de migrantengroepen. Dit genuanceerde beeld zou kunnen samenhangen met een betere kennisontwikkeling van de hogere leeftijds- en niveau groepen. Toch scoren Marokko, Turkije en Nederland bij de hogere leeftijds- en niveau groepen alsnog te hoog in vergelijking met de 'werkelijkheid'.

Gebeurtenissen in bepaalde landen hebben invloed op de beeldvorming van deze landen bij jongeren. De invloed van de beeldvorming hangt samen met de gebeurtenis. Zo lijken de massamoorden in Algerije, de aanslagen in Indonesië en de Lockerbie affaire invloed te hebben. De politieke onrusten in Indonesië lijken geen invloed te hebben. Toch kunnen niet alle fluctuaties verklaard worden aan de hand van gebeurtenissen. Er zitten ook onverwachte schommelingen in de antwoorden van de verschillende cohorten. Dit kan samenhangen met de eigenschappen van de verschillende cohorten of berusten op toeval.

De internationale groepen scholieren geven hetzelfde beeld weer als het algemene beeld. De Nooren beantwoorden de vragenlijst het best. De hoge score zou in verband kunnen staan met de herkomstlanden van de Noorse moslim migranten. Daarnaast zou er zou verwacht kunnen worden dat er in Noorwegen sprake is van een betere informatievoorziening wat betreft de Islam in vergelijking tot de andere landen.

Wat verwacht kan worden is dat het geografische beeld van de Islam aangeeft wat we weten van de Islam. We kennen de Islam als een geloof van het Midden-Oosten en als een geloof van de migranten in onze Europese samenleving. Dit betekent dat de beelden die wij toekennen aan de Islam de beelden omvatten die wij hebben van het Midden Oosten en van onze migranten. De sterke mening die er bestaat over de Islam, zoals in de inleiding wordt beschreven als een intolerante, gewelddadige, vrouwonvriendelijke en humorloze godsdienst, is gebaseerd op deze kennis van de Islam. Deze mening geeft weinig begrip van de Islam weer en is gebaseerd op een vertekend en onvolledig beeld van de Islam. De Islam zoals beschreven in dit onderzoek is wereldwijd verspreid en divers en dus niet te generaliseren.

Het wil niet automatisch zeggen dat een vertekend beeld van de Islam tot negatieve beeldvorming leidt, deze beeldvorming kan ook positief zijn. Toch lijkt er in onze samenleving over het algemeen sprake te zijn van een negatieve beeldvorming over de Islam. Deze negatieve beeldvorming lijkt voort te vloeien uit de migratiestromen van de afgelopen decennia. Wij zijn als Westerlingen bang onze eigen identiteit te verliezen. Vanuit dit oogpunt wordt 'de ander', de moslim in dit geval, negatief weergegeven om de eigen identiteit te bevestigen. De berichtgeving over bijvoorbeeld conflicten in het Midden Oosten, Afghanistan, tussen Pakistan en India, en door Al Qaida, bevestigt deze beeldvorming.

De Oriëntalisten gaven eind negentiende eeuw de Islam al weer als een geloof van het Oosten. De beeldvorming van de Islam als een geloof van migranten komt voort uit de migratiestromen van de laatste decennia. Om de bestaande beeldvorming van de Islam te doorbreken zou er in de media en in het bijzonder in het onderwijs meer aandacht besteed moeten worden aan de Islam. Meer kennis van de Islam moet zorgen voor meer begrip voor de Islam en haar aanhangers. In de nieuwe plannen voor het onderwijs, waar de nadruk ligt op vakoverkoepelend onderwijs, is hier plaats voor. Aardrijkskunde, Geschiedenis, Godsdienst onderwijs en Maatschappijleer zouden de handen ineen moeten slaan om de Islam in al haar diversiteit uit te leggen. De geografie van de Islam zou hierin centraal moeten staan, omdat juist de geografie in één oogopslag de spreiding van de Islam weergeeft. Met behulp van de spreiding van de Islam zou de diversiteit uitgelegd kunnen worden. Daarnaast kan uitleg over de Islam met als uitgangspunt een geografische invalshoek, de geografische kennis verbeteren.

In dit onderzoek is de keuze gemaakt om jongeren met elkaar te vergelijken. Voor een vervolg onderzoek zou het interessant kunnen zijn de vragenlijst bij andere groepen af te nemen. Dit zou kunnen leiden tot een beter inzicht met betrekking tot de algehele beeldvorming in Nederland.

Bronvermelding

Literatuur

- Het Algemeen Dagblad (2006) *Bent u bang voor de Islam*, 18 februari, Rotterdam
- Arkoun, M. (2003) *Rethinking Islam Today*, The annals of the american academy, vol. 588, p. 18-39
- Armstrong, K. (2005) *Islam; Geschiedenis van een wereldgodsdienst*, derde druk, De Bezige Bij, Amsterdam
- Ashcroft, B. (2004) *Representation and its discontents: Orientalism, Islam and the Palestinian Crises*, Elsevier Religion, vol. 34, p. 113-121
- Bulliet, R.W. (2003) *Rhetoric, Discourse and the Future of Hope*, The annals of the american academy, vol. 588, p. 10-17
- Brown, M. (2000) *Quantifying the Muslim population in Europe: conceptual and data issues*, international journal social research methodology, vol. 3, no. 2, p. 87-101
- Clark, M. (2004), *Islam voor Dummies*, Pearson Education, Benelux
- Driessen H. (2001) *In het huis van de Islam*, tweede druk, SUN, Nijmegen
- Douglass S.L., Dunn R.E. (2003), *Interpreting Islam in American Schools*, The Annals of the American Academy, vol. 588, p. 52-72
- Ghazoul, F.J. (2004) *Orientalism: clearing the way for cultural dialogue*, Elsevier Religion, vol. 34, p. 123-127
- Hagelund, A. (2002) *De kwestie van cultuur: Noorse debatten over integratie*, Migrantenstudies, vol. 4
- Hemmasi, M. (1992) *Spatial Diffusion of Islam: A teaching strategy*, Journal of Geography, vol. 91:6, p. 263-272
- Huntington, S.P. (1993) *The Clash of Civilizations?*, Foreign Affairs, vol. 72, no. 3, p. 22-50
- Ithiyar, N. (2003) *Islam in German Textbooks: Examples from geography and history*, Prospects, vol. XXXIII, no. 4, p. 427-237

- Knox P.L., Marston S.A. (2004) *Human Geography; Places and Regions in Global Context*, tweede druk, Pearson Prentice Hall, New Jersey
- Norris, P. Inglehart, R. (2002) *Islam & the West: Testing the Clash of Civilizations Thesis*, Social Science Network electronic, Harvard University
- Otterbeck, J. (2005) What is reasonable to Demand? Islam in Swedish Textbooks, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 31, no. 4. p. 795-812
- Pettigrew, T.F. (1998) *Reactions toward the new minorities of western europe*, *Annual Reviews Sociology*, vol. 24, p. 66-103
- Popp, H. (2005) *Die Arabische Welt heute: zur Homogenität und Heterogenität einer Grossregion*, *Geographie heute*, no. 227
- Said, E. (2003) *In Memoriam: Edward W. Said (1935-2003) Orientalism Once More*, *Development and Change*, vol. 35, p. 869-879
- Savage, T.M. (2004) *Europe and Islam: Crescent Waxing, Cultures Clashing*, *The Washington Quarterly*, vol. 27, no. 3, p. 25-50
- Shaheen, J.G. (2003) *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People*, *The Annals of the American Academy*, vol. 588, p. 171-193
- Schulze, R. (2000) *A Modern History of the Islamic World*, I.B. Tauris Publishers, London and New York
- Talhami, G.H. (2004) *European, Muslim and Female*, *Middle East Policy*, vol. XI, no. 2, p.152-168
- Ulrich, H (1999) *De 20ste eeuw in een notendop, wat iedere nederlander moet weten van de 20ste eeuw*. Prometheus, Amsterdam

Internetpagina's

- BBC News
<http://news.bbc.co.uk/>
(laatst bezocht 31 Juli 2006)
- CIA Factbook
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>
(Laatst bezocht 30 Juli, 2006)
- Foundation for Science Technology and Civilisation, UK
Moslim Erfgoed
www.muslimheritage.com
- Prof. Godlas, A.
Studie van de Islam
www.uga.edu/islam
(Laatst bezocht 30 Juli, 2006)
- Heynen, R.
Oriëntalisme
<http://www.ranonus.com/>
(Laatst bezocht 20 mei, 2006)
- Islamitisch verbond Nederland
<http://www.geocities.com/ivnederland/definitieislam.html>
(Laatst bezocht 12 mei, 2006)
- Unesco
www.unesco.com
(Laatst bezocht 2 Juli, 2006)
- Volkskrant online
www.Volkskrant.nl
(Laatst bezocht 31 Juli 2006)
- Wereldexpat
www.wereldexpat.nl
(Laatst bezocht 07 Juli 2006)

Bijlage Verdeling Moslims (CIA 2005)

Rang	Land	Aantal inwoners (mln)	Percentage Moslims	Aantal Moslims (mln)
1	Indonesia	228,4	88,0%	201,0
2	Pakistan	144,6	97,0%	140,3
3	India	1030,0	12,0%	123,6
4	Bangladesh	131,3	83,0%	109,0
5	Turkey	66,5	99,8%	66,4
6	Iran	66,1	99,0%	65,5
7	Egypt	69,5	94,0%	65,4
8	Nigeria	126,6	50,0%	63,3
9	China	1273,1	2,5%	31,8
10	Algeria	31,7	99,0%	31,4
11	Ethiopia	65,9	47,5%	31,3
12	Morocco	30,6	98,7%	30,2
13	Afghanistan	26,8	99,0%	26,5
14	Sudan	36,1	70,0%	25,3
15	Saudi Arabia	22,8	100%	22,8
16	Iraq	23,3	97,0%	22,6
17	Uzbekistan	25,2	88,0%	22,1
18	Yemen	18,1	100%	18,1
19	Syria	16,7	90,0%	15,1
20	Tanzania	36,2	35,0%	12,7
21	Malaysia	22,2	49,0%	10,9
22	Mali	11,0	90,0%	9,9
23	Tunisia	9,7	98,0%	9,5
24	Senegal	10,3	92,0%	9,5
25	Niger	10,4	80,0%	8,3
26	Kazakhstan	16,7	47,0%	7,9
27	Somalia	7,5	100%	7,5
28	Russia	145,5	5,0%	7,3
29	Azerbaijan	7,8	93,4%	7,3
30	Guinea	7,6	85,0%	6,5
31	Ghana	19,9	30,0%	6,0
32	Tajikistan	6,6	85,0%	5,6
33	United States	278,1	2,0%	5,6
34	Congo, Dem. Rep. of	53,6	10,0%	5,4
35	Libya	5,2	97,0%	5,1
36	Jordan	5,2	92,0%	4,7
37	Ivory Coast	16,4	27,0%	4,4
38	Chad	8,7	50,0%	4,4
39	Philippines	82,8	5,0%	4,1

40	Turkmenistan	4,6	89,0%	4,1
41	Uganda	24,0	16,0%	3,8
42	Kirghizia	4,8	75,0%	3,6
43	Zambia	9,8	35,0%	3,4
44	Sierra Leone	5,4	60,0%	3,3
45	Eritrea	4,3	75,0%	3,2
46	Cameroon	15,8	20,0%	3,2
47	Mauritania	2,7	100,0%	2,7
48	Oman	2,6	99,0%	2,6
49	Lebanon	3,6	70,0%	2,5
50	Albania	3,5	70,0%	2,5
51	Thailand	61,8	3,8%	2,3
52	United Arab Emirates	2,4	96,0%	2,3
53	Kenya	30,8	7,0%	2,2
54	Malawi	10,5	20,0%	2,1
55	Yugoslavia	10,7	19,0%	2,0
56	France	59,6	3,0%	1,8
57	Kuwait	2,0	85,0%	1,7
58	Burma	42,0	4,0%	1,7
59	Bosnia and Herzegovina	3,9	40,0%	1,6
60	Germany	83,0	1,7%	1,4
61	Sri Lanka	19,4	7,0%	1,4
62	UK	59,6	1,8%	1,0
63	Bulgaria	7,7	13,0%	1,0
64	Nepal	25,3	3,8%	1,0
65	South Africa	43,6	2,0%	0,9
66	Israel	5,9	14,6%	0,9
67	Qatar	0,8	95,0%	0,7
68	Netherlands	16,0	4,4%	0,7
69	Liberia	3,2	20,0%	0,6
70	Canada	31,6	2,0%	0,6
71	Togo	5,2	12,0%	0,6
72	Macedonia	2,0	30,0%	0,6
73	Italy	57,7	1,0%	0,6
74	Georgia	5,0	11,0%	0,5
75	Central African Republic	3,6	15,0%	0,5
76	Belarus	10,4	5,0%	0,5
77	Spain	40,0	1,0%	0,4
78	Brunei	0,3	67,0%	0,2
79	Australia	19,4	1,0%	0,2
80	Rwanda	7,3	1,9%	0,1
81	Greece	10,6	1,3%	0,1
82	Zimbabwe	11,4	1,0%	0,1
83	Mongolia	2,7	4,0%	0,1
84	Belgium	10,3	1,0%	0,1
85	Croatia	4,3	1,2%	0,1
86	Angola	10,4	0,0%	0,0

87	Armenia	3,3	0,0%	0,0
88	Botswana	1,6	0,0%	0,0
89	Brazil	174,5	0,0%	0,0
90	Laos	5,6	0,0%	0,0
91	North Korea	22,0	0,0%	0,0
92	Palestine	1,0	100,0%	1,0
93	Singapore		0,0%	0,0
94	Slovakia	5,4	0,0%	0,0
95	South Korea	47,9	0,0%	0,0
96	Luxembourg		0,0%	0,0
97	Switzerland		0,0%	0,0
98	Cyprus		0,0%	0,0
99	Japan		0,0%	0,0
100	Bhutan		0,0%	0,0
101	W Sahara		0,0%	0,0
102	Taiwan		0,0%	0,0
103	Vietnam		0,0%	0,0
104	Cuba		0,0%	0,0
105	Haiti		0,0%	0,0
106	Dominican Rp		0,0%	0,0
107	Puerto Rico		0,0%	0,0
108	Jamaica		0,0%	0,0
109	Burkina Faso		0,0%	0,0
110	Nicaragua		0,0%	0,0
111	Cambodia		0,0%	0,0
112	Costa Rica		0,0%	0,0
113	Panama		0,0%	0,0
114	Guyana		0,0%	0,0
115	Zaire		0,0%	0,0
116	Burundi		0,0%	0,0
117	Zambia		0,0%	0,0
118	Bolivia		0,0%	0,0
119	Mozambique		0,0%	0,0
120	Madagascar		0,0%	0,0
121	Namibia		0,0%	0,0
122	Chile		0,0%	0,0
123	Paraguay		0,0%	0,0
124	Swaziland		0,0%	0,0
125	Lesotho		0,0%	0,0
126	New Zealand		0,0%	0,0
127	Argentina		0,0%	0,0
128	Iceland		0,0%	0,0
129	Estonia		0,0%	0,0
130	Latvia		0,0%	0,0
131	Lithuania		0,0%	0,0
132	Ireland		0,0%	0,0
133	Ukraine		0,0%	0,0

134	Hungary	0,0%	0,0
135	Moldova	0,0%	0,0
136	Romania	0,0%	0,0
137	Serbia	0,0%	0,0
138	Montenegro	0,0%	0,0
139	Portugal	0,0%	0,0
140	Mexico	0,0%	0,0
141	Belize	0,0%	0,0
142	Guatemala	0,0%	0,0
143	Honduras	0,0%	0,0
144	El Salvador	0,0%	0,0
145	Colombia	0,0%	0,0
146	Benin	0,0%	0,0
147	Suriname	0,0%	0,0
148	Fr Guiana	0,0%	0,0
149	Congo	0,0%	0,0
150	Gabon	0,0%	0,0
151	Eq Guinea	0,0%	0,0
152	Ecuador	0,0%	0,0
153	Peru	0,0%	0,0
154	Papua N Guin	0,0%	0,0
155	Uruguay	0,0%	0,0
156	Denmark	0,0%	0,0
157	Poland	0,0%	0,0
158	Czech Repub	0,0%	0,0
159	Austria	0,0%	0,0
160	Gambia, The	0,0%	0,0
161	Djibouti	0,0%	0,0
162	GuineaBissau	0,0%	0,0
163	Venezuela	0,0%	0,0
164	Trinidad	0,0%	0,0
165	Greenland	0,0%	0,0
166	Norway	0,0%	0,0
167	Finland	0,0%	0,0
168	Sweden	0,0%	0,0